

Katsaus nuorten työttömyyteen ja syrjäytymiseen sekä työllistymispalveluihin Turussa ja Salossa

Minna Ylikännö, Sari Kehusmaa, Mirjami Kullaa, Sini Pallasvuo

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Nuoruus elämänvaiheena.....	6
3. Nuorisotyöttömyys 2000-luvun Suomessa.....	11
3.1. Nuorisotyöttömyyden mittaamisesta	12
3.2. Syrjäytymisen käsitteestä	13
3.3. Nuorten syrjäytymisen taustalla vaikuttavat tekijät	16
3.4. Nuorena koetun työttömyyden ja syrjäytymisen seuraukset	18
4. Keinot syrjäytymisen ehkäisemiseksi	20
4.1. Nuorisotakuu	20
4.2. Sosiaalihuoltolaki.....	23
4.3. Nuorille suunnatut valtakunnalliset työllistämis- ja aktivointipalvelut.....	24
4.4. Kuntien työllistämispalvelut ja työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP).....	26
4.5. Nuoren taloudellinen turva työttömyyden aikana.....	26
5. Nuorisotyöttömyys Turussa ja Salossa	29
6.1. Turun työllistymispalvelut nuorille	31
6.2. Salon työllistymispalvelut nuorille.....	32
6.3. Etsivä nuorisotyö Salossa ja Turussa	33
7. Hyviä käytäntöjä nuorten työllistämässä ja syrjäytymisen ehkäisyssä.....	35
7.1. Arenan – nuorten palvelukeskus Ruotsin Västeråssa.....	35
7.2. Kalevan Duunita mut! –kampanja	36
8. Yhteenveto ja pohdinta	38
Lähteet.....	40

1. Johdanto

Nuorten syrjäytymiseen on viime vuosina kiinnitetty erityisen paljon huomiota. Julkisessa keskustelussa ollaan huolissaan siitä, mitä pitäisi tehdä sille kasvavalle nuorten joukolla, joka ei pääse kiinni opiskelu- ja työelämään. Uhkakuvia maalailtaan ja kriisitietoisuus on levinnyt laajalle (Hämäläinen ym. 2014, 18). Osin pelot ovat hyvinkin aiheellisia; nuorten kohdalla lyhytkestoisellakin työttömyydellä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia. Jos yhteiskunta ei pysty tarjoamaan riittävästi tukea ja etenkin vaikuttavia tuen muotoja, edessä voi olla nuoren täydellinen syrjäytyminen työmarkkinoilta.

Opinnot ja siirtyminen työelämään liittyvät kiinteästi nuoruuteen. Vaikka nuoruuteen kuuluu tietynlainen epävarmuus esimerkiksi työn saannin suhteen, luottamus työllistymiseen pitää olla, jotta nuori ei syrjäydy työmarkkinoilta. Valitettavasti nuorten työttömyys on tänä päivänä hyvin yleistä, eikä työllistyminen ole mitenkään itsestään selvää. Päinvastoin, monella nuorella työttömyys pitkittyy ja työllistyminen vaikeutuu sen myötä entisestään. Nuorisotyöttömyyden viime aikainen kasvu johtuu lähinnä suhdannetekijöistä. Taloudellinen laskusuhdanne on aiheuttanut sen, että nuorten työttömyysasteet ovat nousseet historiallisen korkealle lähes koko Euroopassa (Hämäläinen & Tuomala 2013, 2).

Suomessakin nuorisotyöttömyys on yleistynyt taas vuonna 2009 alkaneen taantuman myötä. Näin on käynyt myös Turussa ja Salossa, jotka ovat tarkastelun kohteena tässä selvityksessä. Turku ja Salo ovat nuorisotyöttömyyden osalta kiinnostavia tutkimuskohteita, sillä ne ovat Varsinais-Suomessa alueellisesti merkittäviä toimijoita työllistämisen ja laajemmin työvoimapolitiikan näkökulmasta. Näiden kahden kaupungin tarkastelu palvelee lisäksi Turun yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella meneillään olevien tutkimushankkeiden tietotarpeita.

Muuttuva Salo –tutkimuskokonaisuudessa kiinnostus on äkillisen rakennemuutoksen vaikutuksissa. Nokia oyj:n massiivisten irtisanomisten seurauksena työttömyys ja myös nuorten työttömyys kasvanut huomattavasti. Työllistymismahdollisuuksia on vähän, mikä tarkoittaa monen Salossa elävän nuoren kohdalla työttömyyden pitkittymistä. (ks. Ylikännö & Kehusmaa 2015.) Nuori aikuisuus sosiaalisena riskinä – syrjäytymisen vastainen SOTE Turussa –tutkimushankkeessa puolestaan nimensä mukaisesti ollaan kiinnostuttu nuoren syrjäytymisestä ja niistä mekanismeista, joka osaltaan johtavat siihen ja toisaalta pyrkivät ehkäisemään syrjäytymistä.

Näistä hankkeista löytyy lisätietoa Turun yliopiston sosiaalipolitiikan oppiaineen kotisivuilta (www.utu.fi/fi/yksikot/soc/yksikot/sospol_ja_sostyo).

Sekä Turussa että Salossa nuoret ovat yliedustettuina työttömien joukossa, mikä kertoo yhtäältä työmarkkinoiden yleisestä toimimattomuudesta ja toisaalta siitä, että nuorten asema työmarkkinoilla on parhaassa työiässä olevia heikompi. Nuorten työttömyys on siis osin suhdanteista johtuvaa ja osin rakenteellista. Myös työmarkkinoiden kasvaneet osaamisvaatimukset ja kiristynyt kilpailu työpaikoista vaikuttavat nuorten työnsaantimahdollisuuksiin ja sitä kautta mahdollisuuksiin toimia aktiivisena kansalaisena. Kaiken kaikkiaan nuorten työelämään kiinnittyminen on muuttunut aiempaa haasteellisemmaksi. (TEM 2012a, 7)

Työmarkkinoilta syrjäytyminen on ongelmallista sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta. Työttömyyden on havaittu olevan negatiivisesti yhteydessä muun muassa yksilön psyykkisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin ongelmiin sekä terveyteen (ks. esim. Fryer 1997; Price ym. 2002; Gallie ym. 2003; Heponiemi ym. 2008; Ervasti & Venetoklis 2010; Kauppinen ym. 2010; Wanberg 2012). Yhteiskunnalle puolestaan nuorisotyöttömyydestä ja syrjäytymisestä syntyy sekä suoria että välillisiä kustannuksia (TEM 2012a, 7). Työttömyyden ja syrjäytymisen ehkäiseminen onkin keskeinen kysymys sekä yksilöiden hyvinvoinnin että julkisen talouden kestävyyskannalta.

Nuorten työttömyyteen ja syrjäytymiseen on pyritty vastaamaan viime vuosina erilaisin yhteiskuntapoliittisin keinoin. Työvoimapolitiikan toimenpitein on pyritty katkaisemaan nuorten työttömyysjaksot varhaisessa vaiheessa ja aktivoimaan nuoria pysymään työmarkkinoiden käytettävissä. (Hämäläinen & Tuomala 2013, 6; ks. myös Ylikännö & Jolkkonen 2013; Hämäläinen ym. 2014) Samanaikaisesti on käynnistetty useita erilaisia paikallisia projekteja, malleja ja kampanjoita, joiden avulla pyritään ehkäisemään nuorten työttömyyttä ja syrjäytymistä. Valtakunnallisesti nuorten syrjäytymistä ja työttömyyttä on ryhdytty torjumaan vuonna 2013 voimaan tulleen nuoriso- ja koulutustakuun sekä nuorten aikuisten osaamisohjelman avulla. Myös vuonna 2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain avulla pyritään nuorisotyöttömyyden ja nuorten syrjäytymisen tehokkaampaan ehkäisemiseen (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301).

Tämän selvityksen tarkoituksena on ensinnäkin luoda katsaus nuorten työttömyyteen ja syrjäytymiseen yhteiskunnallisina ilmiöinä ja sosiaalisina ongelmina, joiden ratkaisemiseksi on tehty ja tehdään työtä sekä kansallisella tasolla että paikallisesti eri organisaatioissa ja hankkeissa.

Toiseksi tarkoituksena on kartoittaa nuorisotyöttömyyden laajuutta Turussa ja Salossa sekä selvittää, minkälaisia työllistymis- ja aktivointipalveluita Turussa ja Salossa tarjotaan nuorille. Raportin sisällöstä vastaa Turun yliopiston sosiaalitieteiden laitos. Sitä ovat olleet kirjoittamassa Muuttuva Salo –tutkimuksen vastuututkijat, yliopistolehtori Minna Ylikännö Turun yliopistosta ja erikoistutkija Sari Kehusmaa Kelasta. Minna Ylikännö on lisäksi mukana Nuori aikuisuus sosiaalisena riskinä – syrjäytymisen vastainen SOTE Turussa –tutkimushankkeessa. Lisäksi raporttia ovat olleet kirjoittamassa tutkimusavustajat Mirjami Kullaa ja Sini Pallasvuo. Raportti on kirjoitettu yhteistyössä Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksessa (Vasso) kanssa.

2. Nuoruus elämänvaiheena

Nuoruus on elämänvaiheena poikkeuksellista ja herkkää aikaa. Sille on ominaista yhtäältä irrottautuminen lapsuudenaikaisesta kasvuympäristöstä, kodista. Toisaalta ja tämänkin selvityksen näkökulmasta keskeinen piirre on nuoren siirtyminen tuotantoelämän palvelukseen joko suoraan tai oppilaitosten kautta. (Aalto ym. 1971, 242.) Nuoruuteen katsotaan yleisesti kuuluvan ikäkausi, joka jää lapsuuden ja aikuisuuden välimaastoon. Ei ole kuitenkaan olemassa mitään yhteistä sopimusta siitä, mistä ikävuosista tarkkaan ottaen tällöin puhutaan. Eri lainkohdat määrittelevät lapsuuden ja nuoruuden ja toisaalta nuoruuden ja täysivaltaisuuden väliset ikäraajat eri tavoin (Aalto 1971, 11) Tässäkin mielessä nuoruus on yhä ohipuhuttu (ks. Anttila ym. 2010). Emme yhä vieläkään osaa oikein määritellä nuoruutta. Kukaan ei myöskään tunnu ymmärtävän nuoria ja nuoruutta elämänvaiheena, vaikka aiheena se on kiinnostanut tutkijoita jo vuosikymmeniä ja jokseenkin yhtä pitkään, kuin nuoruudesta ylipäätään on puhuttu.

Nuoruus erillisenä elämänvaiheena on teollisen yhteiskunnan ilmiö. Teollistuneissa yhteiskunnissa nuoruudelle on ominaista, että tämä elämänjakso käytetään oppimiseen, niiden tietojen ja taitojen omaksumiseen, joiden varassa aikuisiän aikana toimitaan. Primitiivisissä yhteiskunnissa ei tällaista pidennettyä oppimiskautta ole, sillä lapset oppivat jo varhain yhteisössään vaadittavat suoritukset. (Aalto 1971, 12.) Nuoruus on siis muotoutunut teollistuneiden yhteiskuntien tarpeisiin ja toisaalta myös muuttuneiden yhteiskunnallisten olojen johdosta. Teollistumisen alkuaikoina lasten työssäkäynti oli yleistä, mutta työväensuojelun ja koulutuksen kehittyessä lapsityövoiman käyttö väheni ja lopulta se kiellettiin. Työelämään siirtyminen on sen jälkeen vähitellen myöhentynyt, niin että tänä päivänä nuorille on tyypillistä opiskella pitkälle yli kahdenkymmenen ikävuoden. Nykyään keskustellaankin siitä, miten nuoret saataisiin nopeammin ja nuorempina työmarkkinoille. Opinto-oikeuksien rajaukset ovat olleet yksi keino tähän tavoitteeseen pääsemiseksi.

Hägglund ym. (1979) kuvaavat ihmisen kasvua ja kehitystä kehitystapahtumien ja lepoaikojen vuorotteluksi. Yksilön kasvu lapsesta aikuiseksi on edestakainen liike, jossa otetaan kaksi askelta eteen ja yksi taakse. (Hägglund ym. 1979, 15.) Näin on siis nuorellakin, jolle taaksepäin meneminen voi olla ajoittain hyvin vaikeaa. Nuoruuden palo vie ihmistä eteenpäin ja pienetkin esteet tuntuvat elämä suuremmilta ja vaikeilta ylittää. Nuoruus voidaankin nähdä kriisinä, jonka aikana nuori käy läpi erilaisia vaiheita suhteessa muihin ihmisiin ja yhteiskunnallisiin

instituutioihin. Hägglund ym. (1979, 38) jakavat nuoruuden kriisin kolmeen eri ulottuvuuteen: 1) ihmissuhteiden kriisi, 2) identiteetin kriisi ja 3) kriisi suhteessa yhteiskunnan normeihin ja kulttuurin arvoihin. Tämän selvityksen kannalta näistä viimeisin on mielenkiintoisin. Siihen kuuluu osana suhde koulutukseen ja työhön.

Työ tuo toimeentulon lisäksi elämään mielekkyyttä sekä mahdollisuuksia luovaan yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen. Myös nuorille kiinnittyminen työelämään on tärkeää muutoinkin, kuin rahapalkan saamisen kannalta. Vuonna 2013 selvä enemmistö (84 %) suomalaisista 15-29-vuotiaista nuorista oli sitä mieltä, työstä saatava palkka on enemmän tai vähemmän toissijainen asia työelämässä verrattuna työn sisältöön (Myllyniemi 2014, 69). Siksi myös työttömyys näyttäytyy muuna kuin niukkoina taloudellisina resursseina. Hägglund ym. (1979, 150) toteavat, että ”työttömyys riittää ihmiseltä oikeuden siihen omanarvontunteen ylläpitämiseen ja kohottamiseen, joka liittyy työntekoon. Työttömyyskorvaus ei voi koskaan korvata sitä ulkopuolisuuden, tarpeettomuuden ja arvottomuuden tunnetta, jota työttömyys pakosta nuorelle merkitsee”.

Sen sijaan, että keskusteltaisiin työttömyysturvalla elämisen kielteisistä puolista, julkisessa keskustelussa nousevat esiin kannustinloukut: työttömyysturvan nähdään olevan liian antelias, eikä se siksi kannusta riittävästi työnhakuun ja työn vastaanottamiseen (ks. esim. Parpo 2004; Kärkkäinen 2011). Kannustinongelmat jaa muut työttömyyden mukanaan tuomat ongelmat eivät sinänsä koske ainoastaan nuoria, vaan yhtä lailla kaikkia työttömiä. Se, miten nuoret reagoivat näihin, voi kuitenkin poiketa vanhempien ikäluokkien reaktioista johtuen nuoruuden ominaispiirteistä. Hägglundin ym. (1979, 150) mukaan ”puutteellisesti koulutettujen ja vaikka yhteiskunnallisia vaikutuskanavia olevien nuorten järjestäytymisen mahdollisuudet ovat rajatut. Itsensä syrjäytetyksi kokevat nuoret saattavat helposti etsiä toimintaa ja sisältöä yhteiskunnan vastaisista yhteenliittymistä. Asosiaaliset toiminnot, päihneiden käyttö ja välinpitämättömyys yhteisistä normeista palauttavat samalla myös yhteiskunnan valtaa pitävälle syrjittyjen nuorten viestin: te ette välittäneet meistä, miksi me välittäisimme teistä ja teidän yhteiskunnastanne.” Kun nuoren omanarvontunnetta on loukattu riittävän syvästi, nuori saattaa kääntää siis syytöksensä ja kaiken kiukkunsa vanhempaa ikäpolvea ja sen rakentamaa yhteiskuntaa vastaan. (Hägglund ym. 1979, 151-152.)

Vihaisten ja pettyneiden nuorten järjestäytymätön liikehdintä voi näyttäytyä vanhempien sukupolvien silmissä ongelmalliselta ja jopa holtittomalta, ja nuoret nähdään helposti syyllisinä omaan tilanteeseen (Hägglund 1979, 152). Pitää kuitenkin muistaa, että nuorten kyvyt kanavoidsa tunteitaan eivät ole vielä kehittyneet samalla tasolla kuin aikuisilla ja he ovat muutoinkin kehityksessään vielä kesken. Usein heidän kuitenkin oletetaan käyttäytyvän hyvin aikuismaisesti. Sukupolvet puhuvat tällöin helposti toistensa ohi. Anttilan (2010, 6) mukaan ”ohipuhuminen voi kertoa kohtaamattomuudesta, kuilusta ja konfliktista. Kaikissa muodoissaan ohipuhuminen viittaa kommunikaatio-ongelmaan, etenkin rakentavan dialogin puuttumiseen. Tällöin joku on äänessä, mutta sanelee tai linjaa asioita, ilman että ottaisi muita kantoja huomioon ja kuuntelisi toisten näkemyksiä. Ohipuhuminen voi johtaa toisten päälle puhumiseen tai täydelliseen sivuuttamiseen. Sanelemiseen ja kuuntelemattomuuteen liittyy näin väistämättä myös vallankäyttöä.” Nuoret on usein helppo sivuuttaa, koska he eivät ole aikuisen silmissä täysivaltaisia kansalaisia. Näin on etenkin silloin, kun nuori on työtön tai muutoin ei toteuta niitä yhteiskunnan normeja, jotka vanhemmat sukupolvet ovat luoneet.

Ohipuhumisesta esimerkkinä on Aholan ja Gallin (2010) tutkimus, jossa he haastattelivat sekä nuoria koulupudokkaita että heidän kanssaan toimivia aikuisikäisiä ohjaajia. Kiinnostuksen kohteena tutkimuksessa olivat koulupudokkuuden taustalla olevat ongelmat sekä näkemykset nuorten ohjauksesta ja heidän saamastaan avusta (Ahola & Galli 2010, 133). Ahola ja Galli (2010, 141) paikansivat haastatteluista monia kohtia, joissa nuoret ja aikuiset puhuivat toistensa ohi. Syynä tähän Ahola ja Galli (2010, 141) näkevät yhtäältä sukupolvien ja toisaalta haastateltujen positioiden väliset erot: siinä missä nuoret kertoivat omasta tilanteestaan, ohjaajat puhuivat nuorten ongelmista yleisemmällä tasolla lähtien omasta positiostaan aihealueen ammattilaisina. Ohjaajat paikallistivat nuorten ongelmat viime kädessä nuoriin itseensä tai heidän perheisiinsä: nuoret eivät heidän mukaansa olleet saaneet opiskelupaikkaa, koska heillä oli esimerkiksi oppimisvaikeuksia, mielenterveysongelmia tai epävakaita kotiolot. Nuoret puolestaan kokivat koulupudokkuuden syyt enemmän rakenteellisina: he eivät olleet päässeet koulutukseen, koska keskiarvorajat olivat liian korkeat, pääsykokeet liian vaikeat tai koulutuspaikkoja liian vähän. (Ahola & Galli 2010, 141.) Nuorten ja aikuisohjaajien välisissä keskusteluissa liikutaan siis usein eri tasoilla ja ohipuhumisen riski on suuri.

Nuoruuden erityiset piirteet on siis tunnistettu työpolitiikassa. Työttömyysturvajärjestelmää ja työvoimapalveluja on kehitetty etenkin 1990-luvun jälkeen siten, että nuoret ovat pääsääntöisesti

oma erityisryhmänsä. Sinänsä on hyvä lähtökohta, että nuorisotyöttömyys nähdään vakavana ongelmana ja siihen pyritään vastaamaan jossain määrin voimallisemmin ja eri keinoin kuin vanhempien ikäluokkien työttömyyteen. On selvää, että samat aktivointitoimenpiteet eivät välttämättä toimi yhtä hyvin nuorten ja vanhempien työkäisten kanssa samalla tavalla. Esimerkiksi etsivää nuorisotyötä pidetään yleisesti hyvänä keinona tavoittaa vaikeimmassa asemassa olevia nuoria, mutta se ei välttämättä olisi oikea tapa tavoittaa vanhempien ikäluokkien työttömiä, joiden "löytäminen" yhteiskunnan institutionaalisten rakenteiden ulkopuolelta ei yleensä ole ongelma.

Toisaalta nuorten niputtaminen yhdeksi ryhmäksi voi pahimmillaan lisätä ongelmia, kun vallalla oleva diskurssi kulminoituu nuoriso-ongelmien ympärille. Sinänsä aito huoli nuorten syrjäytymisestä voi pahimmillaan marginalisoida kaikki nuoret suhteessa koulutukseen ja työmarkkinoihin (Ahola & Galli 2010, 141). Huoli ja nuorista huolehtiminen voi kääntyä myös itseään vastaan. Voidaan esimerkiksi pohtia sitä, missä menee nuoren ylimitoitettun holhoamisen ja hänen itsenäistymisensä sekä omatoimisuutensa tukemisen raja (Ahola & Galli 2010, 141). Nykyään nuoren on pakko hakea yhteishaussa koulutukseen, jotta hän on oikeutettu työttömyysturvaetuuksiin. Tällä pakottamisella ja päältä katsomisella, jota huolenpidoksikin voidaan kutsua, on ajateltu olevan myönteisiä vaikutuksia nuoren elämäntilanteeseen. Jos nuori syystä tai toisesta kuitenkin ennakoii epäonnistumista esimerkiksi koulutukseen hakemisen yhteydessä, hänen on samanaikaisesti hankalaa olla motivoitunut hakemaan opiskelupaikkaa. Mikäli tällaisessa tilanteessa nuorelle sanotaan, ettei häntä voida auttaa, koska hän ei ole tarpeeksi aktiivinen tai motivoitunut, nuori voi kokea tullessaan hylätyksi ja saa samalla vahvistusta epäonnistumisajatuksilleen. (Ahola & Galli 2010, 141.)

Voidaan myös kysyä, milloin yhteiskunnan huolenpito ja sitä seuraavat holhustoimenpiteet loukkaavat yksilön vapautta tehdä valintoja oman elämänsä suhteen. Erityisesti nuorilla on voimakas tarve etsiä omaa paikkaansa yhteiskunnassa ja sen rajoittaminen ei välttämättä motivoi nuorta sosiaalistumaan rajoitteita luoneiden aikuisten yhteiskuntaan. Alla olevassa kuviossa hahmotetaan nuoruus elämäntilanteena suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Vaikka kuvio voitaisiin laajentaa koskemaan myös muita ikäluokkia, nuorten kohdalla kuvattu vastakkainasettelu korostuu johtuen nuoruuden ominaispiirteistä. Monelta osin nuoruudessa on kyse normatiivisesta kriisistä (ks. esim. Hägglund ym. 1979) ja se, miten nuoriin suhtaudutaan ja

miten heitä tuetaan matkalla kohti aikuisuutta, voi johtaa yhtäältä eheään aikuisuuteen ja toisaalta sosiaaliseen ja työmarkkinoilta syrjäytymiseen.

Kuvio 1. Nuoren elämäntilannetta luonnehtivat piirteet

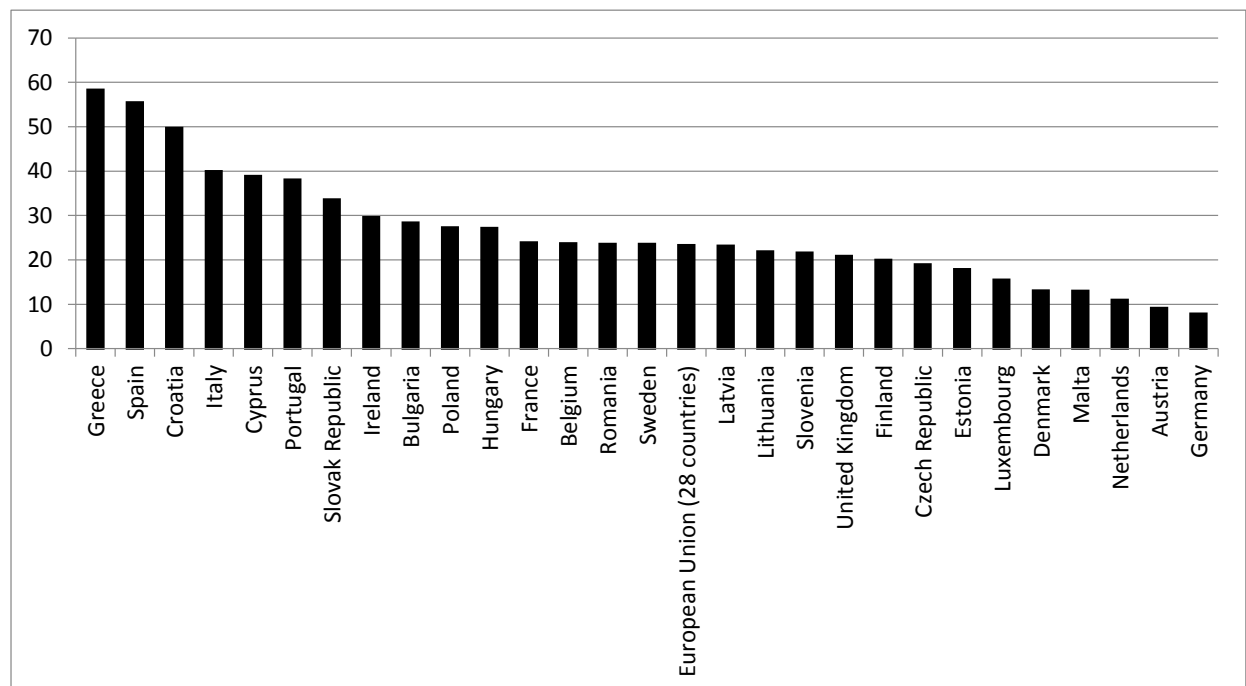
Jos päädytään siihen, että holhoaminen johtaa parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen nuorten aikuistumisen kannalta, seuraa jatkokysymys: miten jo ennestään ylikuormitettu sosiaali- ja terveydenhuolto pystyy tarjoamaan nuorille luvatus avun. Seuraavissa luvuissa käydään läpi tarkemmin nuorisotyöttömyyden piirteitä ja sitä palvelujärjestelmää, jossa nuoret kohtaavat apuaan tarjoavat aikuiset. Näitä asioita pohditaan etenkin syrjäytymiskurssin näkökulmasta.

3. Nuorisotyöttömyys 2000-luvun Suomessa

Nuorten työttömyys noudattelee samalla tavalla suhdanteita kuin muidenkin työttömyys.

Toisaalta puhuttaessa erityisesti nuorten työttömyydestä tuodaan esiin nuorisotyöttömyyden rakenteellinen piirre. Nuorista osa on työttöminä sen vuoksi, että he ovat nuoria ja heille ei löydy sijaa työmarkkinoilla, jossa työn tarjonta ylittää kysynnän. Näin on tälläkin hetkellä, kun eletään vuotta 2016. Vuonna 2009 alkanut taloudellinen lama näkyy yhä kohonneina työttömyyslukuina ja myös nuorten työttömyys on korkea.

Suomessa tilanne ei ole nuorisotyöttömyyden osalta kehittynyt yhtä vaikeaksi kuin joissakin muissa Euroopan maissa. Korkeimmat nuorityöttömyysluvut löytyvät Etelä-Euroopasta, Kreikasta ja Espanjasta (kuvio 2). Kuviossa 2 nuorten työttömien osuudet on laskettu vastaavan ikäisistä työvoimaan kuuluvista, jolloin luvut näyttävät osin melko suurilta. Jos nuorten työttömien määrä suhteutettaisiin koko ikäluokkaan eli huomioon otettaisiin myös opiskelijat ja muut työmarkkinoiden ulkopuolella olevat, olisivat kuvion 2 luvut jonkin verran pienemmät.

Kuvio 2. 15-24-vuotiaiden nuorten työttömyys EU-maissa vuonna 2013.

Lähde: OECD, Labour statistics

Suomessa oli näin mitattuna vuonna 2013 työttömänä joka viides nuori (kuvio 2). Tilanne ei ole tältä osin paljoakaan muuttunut, sillä marraskuussa 2015 nuorisotyöttömyysaste oli 17,5 prosenttia (Tilastokeskus 2015). Toisin sanoen kaikista niistä nuorista, jotka ovat työkykyisiä ja työmarkkinoiden käytettävissä, viidesosa on työttöminä työnhakijoita. Osalla näistä nuorista työttömyys kestää vain joitakin viikkoja, mutta valitettavasti osalla työttömyys pitkittyy jopa useiksi vuosiksi. Nuorten pitkäaikaistyöttömyyden taustalla vaikuttavat erilaiset syyt ja joitakin riskitekijöitä on pystytty tunnistamaan. Näihin palaamme myöhemmin tässä selvityksessä.

3.1. Nuorisotyöttömyyden mittaamisesta

Laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta määritellään työtön seuraavalla tavalla: Työttömällä tarkoitetaan ”henkilöä, joka ei ole työsuhteessa eikä työttömyysturvalain 2 luvussa tarkoitetulla tavalla työllisty päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssään ja joka ei ole työttömyysturvalain 2 luvussa tarkoitettu päätoiminen opiskelija. Työttömänä pidetään myös työsuhteessa olevaa, joka on kokonaan lomautettu tai jonka säännöllinen viikoittainen työskentelyaika on alle 4 tuntia”. (Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta). Tämän lain perusteella määritellään työttömät työnhakijat TE-hallinnossa. Nuoriksi työttömiksi TE-hallinto määrittelee kaikki 15-24-vuotiaat työttömät työnhakijat.

Suomalaista työttömyyskeskustelua ja myös –tutkimusta sekoittaa se, että työttömien määrät vaihtelevat tilastotuottajan mukaan. TE-hallinto tuottaa kuukausittain Työllisyyskatsauksen, jossa kuvataan sekä tilastoina että tekstimuodossa sen hetkinen työttömyyden tilanne ja aiempi kehitys perustuen kulloinkin työnhakijoiksi ilmoittautuneiden määrään. Sen lisäksi työttömyyslukuja tilastoi Suomen Tilastokeskus. Tilastokeskus kerää tietoa työmarkkinoiden toiminnasta muun muassa Työvoimatutkimuksen avulla. Se on puhelinhaastatteluihin perustuva tutkimus, jossa kohderyhmänä ovat suomalaiset 15-74-vuotiaat henkilöt. Työvoimatutkimuksessa työttömäksi määritellään henkilö, joka on vailla työtä, hakenut töitä neljän viikon aikana ja voisi ottaa työtä vastaan kahden viikon sisällä (Tilastokeskus 2015).

Määritelmä on ongelmallinen nuorisotyöttömyyden mittaamisen näkökulmasta, koska määritelmän mukaisesti työvoimatutkimuksissa osa opiskelijoista lukeutuu työttömiksi, kun he keväisin ilmoittavat etsivänsä työtä, jota ei ole vielä löytynyt, ja kertovat pystyvänsä ottamaan työtä vastaan kahden viikon kuluessa. Lukukausien aikana opiskelijat kuitenkin määritellään

opiskelijoiksi, eikä heitä tällöin kirjata työnhakijarekisteriin työttömiksi työnhakijoiksi. Tämä menettely johtaa siihen, että Tilastokeskuksen tilastoissa on huhti-toukokuussa nuorten työttömien määrä kymmeniä tuhansia suurempi kuin TE-hallinnon työnhakijarekisterissä, mikä nostaa osaltaan myös vuosikeskiarvoja.

Tilastokeskuksen tuottamiin työttömyyden vuosikeskiarvoihin sisältyy siten myös opiskelevia nuoria, joten luvut eivät kerro koko totuutta nuorisotyöttömyyden laajuudesta. TE-hallinnon työnhakijarekisteri taas katsoo opiskelijat lukukausien aikana opiskelijoiksi eikä kirjaa heitä työttömiksi työnhakijoiksi ennen opintojen päättymistä joko kokonaan tai lukuvuoden päättyessä. Tässä rekisterissä ongelmana on puolestaan se, että se saattaa näyttää nuorisotyöttömyyden alhaisempana kuin se todellisuudessa on. Tämä johtuu siitä, että kaikki nuoret eivät ilmoittaudu työttömiksi työnhakijoiksi, jos he eivät ole oikeutettuja työttömyysturvaan. (Myrskylä 2011.)

Työttömyysasteen rinnalla käytetään syrjäytymistä kuvaavaa NEET-nuorten osuutta. Se, että nuori ei ole koulutuksessa, työssä tai varusmiespalvelussa, ei sinänsä ole verrannollinen syrjäytymiseen, mutta tässä tapauksessa ja olemassa olevista indikaattoreista se on paras mittaamaan syrjäytymisen riskiä. Vuonna 2013 oli Suomessa Tilastokeskuksen Työvoimatutkimuksen mukaan näitä niin sanottuja NEET-nuoria 9,9 prosenttia saman ikäisten ikäluokasta. Miesten NEET-osuus oli 11,2 ja naisten 8,5 prosenttia. Vastaavat luvut olivat vuonna 2008 miehillä 7,3 ja naisilla 8,1 prosenttia. Syrjäytymisen riski näyttäisi siten lisääntyneen etenkin nuorilla miehillä. (Tilastokeskus 2015.)

3.2. Syrjäytymisen käsitteestä

Nuorten syrjäytymisellä viitataan huono-osaistumisen prosessiin, jonka taustalla vaikuttavat useat riskitekijät. Viime vuosien julkisessa keskustelussa syrjäytyneiksi on määritelty sellaiset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta ja jotka eivät ole töissä tai eivät opiskele. Englanniksi näihin nuoriin viitataan termillä NEET (Not in Employment, Education or Training) (esim. Myrskylä 2012; Eurofound 2012.) Edellä mainittu määritelmä on kapea, mutta sen perusteella syrjäytymisen voi kuitenkin ymmärtää ulkopuolisuudeksi yhteiskunnan valtavirrasta ja instituutioista (Aaltonen & Suurpää 2015). Taloustaantumien vaikutus näkyy myös NEET-nuorien määrässä: vuoden 2008 jälkeen näiden nuorien määrä on lisääntynyt selvästi. Euroopan Unionissa NEET-nuorten määrä on keskimäärin suurempi kuin Suomessa: vuonna 2014 NEET-nuorten määrä

Euroopan Unionissa oli keskimäärin 16,8 prosenttia. Toisaalta laskentatapa on hieman erilainen kuin Tilastokeskuksessa, sillä Eurostat rajaa varusmies- ja siviilipalveluksessa olevat perusjoukon ulkopuolelle toisin kuin Tilastokeskus, jossa he ovat osa koko ikäluokkaa. Eurostatin mukaisen määritelmän mukaan Suomessa oli vuonna 2014 NEET-nuoria 10,2 prosenttia.

Laskentatavasta riippumatta Suomen luvut ovat korkeita verrattuna muihin Pohjoismaihin. Sekä Ruotsissa, Tanskassa, Norjassa että Islannissa 15-24-vuotiaiden NEET-nuorten määrä oli vuonna 2014 alle 10 prosenttia. Alhaisin luku oli Norjassa (5,5 prosenttia). Tanskassa vastaava osuus oli 5,8, Islannissa 5,9 ja Ruotsissa 7,2 prosenttia. (Eurostat 2015.) Näin mitattuna Suomessa nuorten riski syrjäytyä työmarkkinoilta on suurempi kuin muissa Pohjoismaissa. Osaltaan tämä voi johtua siitä, että Suomessa yleisesti ottaen työttömyys on korkeampaa kuin muissa Pohjoismaissa. Toisaalta eroa voivat selittää myös rakenteelliset erot koulutus- ja työmarkkinoilla.

Vuonna 2011 suomalaisista NEET-nuorista reilu puolet (59 %) ilmoitti pääasialliseksi toiminnakseen työttömyyden, vajaa viidennes (17 %) kertoi olevansa työkyvytön, 14 prosenttia hoiti kotona lapsiaan ja loput (7 %) kertoivat tekevänsä jotain muuta. Työttömistä NEET-nuorista 80 prosenttia kertoi ilmoittautuneensa työttömäksi työnhakijaksi. (Larja 2013) Mielenkiintoista ja myös huolestuttavaa on, että näinkin suuri osa NEET-nuorista kokee olevansa työkyvyttömiä. Kun lisäksi tiedetään, että noin kolmasosalla nuorista työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä taustalla on mielenterveysongelma (Raitasalo & Maaniemi 2011, 8), on melko suurella osalla NEET-nuoria ilmeinen riski syrjäytyä lopullisesti työmarkkinoilta.

Mielenkiintoinen ryhmä ovat myös ne 7 prosenttia (vuonna 2011 n. 4 000, ks. Larja 2013) NEET-nuorista, jotka kertoivat pääasialliseksi toiminnakseen jonkin muun kuin työn, työttömyyden, opiskelun, työkyvyttömyyden tai lasten hoidon. Työvoimatutkimuksen aineistolla ei päästä tämän syvemmälle näihin muihin tekemisen ja ajankäytön muotoihin, mutta Larjan (2013) mukaan kyseessä voi olla esimerkiksi yliopiston pääsykokeisiin valmistautuminen tai lomailu ennen varusmiespalveluksen tai opiskelun alkua.

Tähän mennessä syrjäytymisen käsite on pitkälti rinnastettu työmarkkinoilta syrjäytymiseen, mikä tämän selvityksen näkökulmasta on toki mielenkiintoista. Se voi kuitenkin antaa liian kapean kuvan siitä, mitä syrjäytyminen todellisuudessa on, mitkä tekijät lisäävät syrjäytymisen riskiä ja millä keinoin syrjäytymistä pystyttäisiin parhaiten ehkäisemään. Laajasti katsottuna syrjäytyminen on kasautuvaa ja jatkuvaa huono-osaisuutta, osattomuutta ja resurssien puutetta. Syrjäytyessään

ihminen jää osattomaksi ja ulkopuoliseksi jonkinlaisesta hyvästä elämässä: työstä, perheestä tai ystävyysuhteista. (Törrönen & Vornanen 2002, 35.) Näistä ensimmäinen eli työ on kuitenkin se, jotka pitkälti nykyään määrittää sen, onko ihminen sidoksissa yhteiskuntaan. Nuorilta odotetaan, että he valitsevat sopivan koulutusalan ja kiinnittyvät sen jälkeen työelämään (Ågren 2014, 56). Muut elämän osa-alueet nähdään tälle alisteisina ja toissijaisina. Kuitenkin, kun nuorilta itseltään kysytään syrjäytymisestä, he eivät näe sitä useinkaan työmarkkinoihin sidoksissa olevana ilmiönä, vaan syrjäytyminen heidän kokemanaan voi tarkoittaa esimerkiksi ulkopuolisuutta ihmissuhteista (Törrönen & Vornanen 2002).

Hällbergin ym. (1979) mukaan nuoruus on normatiivinen kriisi, joka koostuu sekä identiteettiin, ihmissuhteisiin että kulttuurisiin odotuksiin liittyvistä odotuksista ja muutoksista. Tästä näkökulmasta syrjäytymistä tulisi tarkastella paljon laajemmin kuin vain työmarkkinoille siirtymisinä ja siinä epäonnistumisina. Sitä tulisi tarkastella myös ja erityisesti nuorten omasta näkökulmasta, sillä nuoruutta eletään aina tietyssä ajassa, paikassa ja kulttuurisessa kontekstissa. Asiantuntijoiden näkemykset ja työn mukanaan tuoma kokemus ovat toki relevantteja, kun tarkastellaan syrjäytymistä eri näkökulmista. Nämä asiantuntijat edustavat kuitenkin usein vanhempaa sukupolvea, jolloin jo aiemmin esiin tuotu ohipuhumisen riski on suuri (ks. esim. Anttila ym. 2010). Jotta pystymme ymmärtämään, miksi nuori syrjäytyy, meidän tulee kuulla myös nuoria itseään.

Syrjäytymisen käsitettä on kritisoitu johtuen sen laajuudesta ja monitulkintaisuudesta. Käsitteellä syrjäytyminen on suomalaisessa kielenkäytössä viitattu hyvin monenlaisiin hyvinvoinnin ongelmiin ja yhteisöjen ulkopuolelle jäämiseen. (Lämsä 2008, 28-29; Mantela 2010.) Lisäksi käsitettä ”syrjäytyneet nuoret” on kritisoitu siitä, että se on leimaava ja lamaannuttaa nuoret helposti ainoastaan kontrollointitoimenpiteiden ja moraalisen paniikin kohteeksi (Aaltonen & Suurpää 2015). Nuorten todelliset ongelmat ja auttamisen tarpeet eivät tule välttämättä kuulluiksi ja nähdyiksi, koska syrjäytymispuheessa keskitytään liikaa nuoren kouluttautumissuhteen normalisointiin. Koulutus tai työ ei itsessään pelasta syrjäytymisvaarassa olevaa tai syrjäytynyttä nuorta, jos taustalla oleviin ongelmiin ei ole riittävästi aikaa paneutua. (Perttula 2015.) Toisin sanoen, jos nuoren kriisi johtuu ennen kaikkea suhteesta omaan identiteettiin tai ihmissuhteisiin, ei ensisijainen keino vastata ongelmaan ole löytää nuorelle opiskelu- tai työpaikka.

3.3. Nuorten syrjäytymisen taustalla vaikuttavat tekijät

Syrjäytyminen on kasautunutta huono-osaisuutta, joka ei liity ainoastaan työn tai koulutuksen puutteeseen. Ongelmat ja vaikeudet yhdellä elämän osa-alueella eivät välttämättä horjuta elämönhallintaa, jos hyvinvoinnin ulottuvuudet muutoin ovat kunnossa. Ihmisen on helpompi selvitä yhdestä huono-osaisuustekijästä kerralla, mutta jos vastoinkäymisiä tulee elämässä vastaan yhtä aikaa, oman elämän hallinta ei ole enää helppoa. Kun huono-osaisuus kasautuu ja monimuotoistuu, voi se johtaa syrjäytymisten kierteeseen. (Berg ym. 2011, 168.) Tässä luvussa tarkastellaan niitä tekijöitä, joiden on havaittu lisäävän erityisesti työmarkkinoilta syrjäytymisen riskiä.

Putoamisen työmarkkinoiden ja/tai koulutuksen ulkopuolelle on havaittu olevan keskeinen syrjäytymisen riskiä lisäävä tekijä (esim. Järvinen & Jahnukainen 2001). Ansiotyön merkitys länsimaisessa yhteiskunnassa on niin keskeinen, että jos nuori jää sen ulkopuolelle, hän ei ole vanhempien sukupolvien silmissä täysivaltainen yhteiskunnan jäsen. Työn hegemonia läpäisee myös nuorisokulttuurin ja jopa työttömät ja syrjäytymisuhan alla olevat nuoret kokevat, että perinteinen polku koulutuksen kautta työelämään on heille paras (Ågren 2014, 56).

Syrjäytymisen riskiä kasvattavat lisäksi vanhempien alhainen koulutustaso, vanhempien heikko sosioekonominen asema, yksinhuoltajuus, nuoren huostaanotto sekä nuoren heikko koulumenestys ja erilaiset oppimisvaikeudet sekä elämönhallinnan ongelmat (Nurmi 2011; Myrskylä 2012, 7-8; Järvinen & Jahnukainen 2001). Syrjäytymiselle altistavat myös nuoren asunnottomuus ja ongelmallinen lapsuus. Lisäksi sukupuoli näyttäisi olevan yhteydessä syrjäytymiseen, sillä enemmistö nuorista syrjäytyneistä on miehiä. Huolestuttavaa on myös se, että syrjäytymisen on todettu periytyvän: syrjäytyneiden nuorten vanhemmista noin puolet on työttömiä tai muuten ulkopuolisia. (Myrskylä 2012, 3-4, 6-7.)

Nuorilla syrjäytymisen riskiä lisää myös päihteiden käyttö. Vuoden 2014 nuorisobarometriin vastanneista nuorista vajaa viidennes (18 %) näkee, että syrjäytymisen taustalla ovat epäterveelliset elämäntavat, joihin päihteiden käyttö yhdessä tupakoinnin ja liikunnan vähäisyyden kanssa voidaan lukea. Merkittävimmät syyt syrjäytymisen taustalla olivat samojen nuorten mielestä ystävien puute (52 %), vääränlaiset kaverit (42 %), mielenterveysongelmat (34 %) sekä oma laiskuus ja välinpitämättömyys (34 %). (Myllyniemi 2015, 49.) Ystävyysuhteiden merkitys nousee selvästi keskeisimmäksi syrjäytymistä selittäväksi tekijäksi, kun asiaa kysytään

nuorilta itseltään. Joko ystäviä ei ole tai niitä on, mutta heidän vaikutuksensa nuoreen on kielteinen. Niinkin suuri osa kuin kolmannes nuoribarometriin vastanneista nuorista näkee syrjäytymisen johtuvan laiskuudesta ja saamattomuudesta. Syrjäytyminen nähdään siis usein seurauksena henkilökohtaisista tekijöistä, kuten luonteenpiirteistä tai sosiaalisista taidoista. Vain joka kymmenes (11 %) nuorisobarometriin vastanneista nuorista näkee, että syrjäytyminen johtuu ensisijaisesti yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuudesta (Myllyniemi 2015, 49).

Syrjäytymisen riski on selvästi suurempi maahanmuuttajataustaisilla nuorilla kuin kantaväestön nuorilla. Saatavilla olevat tiedot koulutuksen ja työn ulkopuolisuudesta kertovat karua kieltä maahanmuuttajien ja heidän lastensa mahdollisuuksista integroitua suomalaisille työmarkkinoille. Osin maahanmuuttajataustaisten nuorten kantaväestöä heikompi tilanne selittyy kielitaidon puutteella ja alhaisella koulutustasolla. Maahanmuuttajanuoret hakeutuvat harvemmin toisen asteen koulutukseen, jäävät useammin sen ulkopuolelle tai keskeyttävät sen useammin kuin kantaväestöön kuuluvat nuoret (Kuusela ym. 2008, 150). Toisaalta taustalla vaikuttavat työmarkkinoiden ylimitoitettut kielitaitovaatimukset ja vaikeus tunnistaa muita kuin kotimaisia tutkintoja. (Haikkola 2014, 44; ks. myös Ylikännö & Kehusmaa 2015.) Maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdalla syrjäytyminen johtuu myös liian usein syrjinnästä työmarkkinoilla. Palaamme tähän aiheeseen myöhemmin tässä luvussa.

Heikko koulutustausta ei vaikeuta ainoastaan maahanmuuttajataustaisten nuorten työmarkkinoille siirtymistä, vaan nousee muidenkin nuorten kohdalla tärkeimmäksi selittäjäksi työttömyydelle ja työmarkkinoilta syrjäytymiselle. Koulutuksen merkitys on kasvanut, kun työmarkkinoiden osaamisvaatimukset ovat nousseet ja kilpailu työmarkkinoilla on lisääntynyt (TEM 2012a, 7). Tällöin voittajia ovat ne, joilla on korkein koulutus ja osaamistaso. Vuonna 2010 vain perusasteen suorittaneiden työttömyysaste oli 20 prosenttia, keskiasteen suorittaneiden 12 prosenttia ja korkea-asteen koulutuksen suorittaneilla vain 5 prosenttia. Kouluttautuminen vaikuttaa myös positiivisesti työuran pituuteen: esimerkiksi keskiasteen tutkinnon suorittaminen nostaa miesten työvuosiodotetta kuudella ja naisten yhdeksällä vuodella. (Myrskylä 2012, 2, 12, 14.)

Nuorten työttömyyden ja syrjäytymisen taustalla voi olla myös syrjintää. Erityisesti maahanmuuttaja-, romani- ja muihin vähemmistöihin kuuluvat sekä vammaiset nuoret joutuvat kohtaamaan ennakkoluuloja, rasismia ja syrjintää. Syrjintää esiintyy siitä huolimatta, että

yhdenvertaisuuslaki (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014) kieltää syrjinnän työhönotossa ja koulutukseen pääsyssä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Myös ulkomaalaistaustaiset itse kokevat, että etninen alkuperä on vaikeuttanut työn saamista (Jaakkola 2000; Jasinskaja-Lahti ym. 2002; Pohjanpää ym. 2003). Erityisesti syrjintää työhönotossa ja työelämässä kokevat somalialaiset, Saharan eteläpuolen afrikkalaiset sekä arabit (Jasinskaja-Lahti ym. 2002; Pohjanpää ym. 2003; Sutela 2005; Vartia & Bergbom 2007). Myös vammaiset ja pitkäaikaissairaat nuoret joutuvat kärsimään työnantajien ennakkoluuloista ja kielteisistä asenteista. (Lehto & Sutela 2008; Larja ym. 2012).

3.4. Nuorena koetun työttömyyden ja syrjäytymisen seuraukset

Työttömyydellä on sekä inhimillinen että kansantaloudellinen ulottuvuus. Yksilötasolla työttömyys näyttäytyy erityisesti taloudellisina ja terveydellisinä ongelmina. Ongelmat myös kumuloituvat; työttömyyden muut negatiiviset vaikutukset johtuvat usein työttömyyden aiheuttamista pienistä tuloista (Creed ym. 2001; Grossi & Unge 1999; Nordenmark & Strandh 1999; Price ym. 2002; Heponiemi ym. 2008). Työttömyys voi johtaa pitkittyessään myös syrjäytymiseen sosiaalisista suhteista. Nuorilla ystävien ja kavereiden puute nähdään yhtenä keskeisenä syrjäytymisriskiä lisäävänä tekijänä (ks. esim. Myllyniemi 2014). Nuorten kohdalla syrjäytymisen riskiä lisää myös uudelleentyöllistymisen haasteet. Työn saaminen voi olla hyvinkin vaikeaa, jos nuori ei ole saanut tarpeeksi arvokasta työkokemusta ja työelämässä luotuja kontakteja. Myös työnantajien asenteet työttömänä olleisiin nuoria kohtaan voivat olla kielteisiä, sillä nuoriin työttömiin liittyy usein ajatus matalasta tuottavuudesta ja ”työmoraalin” rapautumisesta. (Hämäläinen & Tuomala, 2013, 6.)

Pahimmillaan syrjäytyminen voi johtaa kuolemaan. Bergin ym. (2011) tutkimuksessa kuolleisuus oli yhteydessä huono-osaisuuden kasautumiseen, jolloin varsinainen yksittäinen kuolinsyy, kuten erilaiset sairaudet tai itsemurha, oli vain viimeinen piste huono-osaisuuden ketjussa. Nuorilla terveyteen, sosiaalisiin suhteisiin, elämäntyyliin, koulutukseen ja sosioekonomiseen asemaan liittyvät ongelmat lisäävät ennenaikaisen kuoleman riskiä: niistä nuorista, joilla oli huono-osaisuus oli kasautunut, kuoli seuranta-aikana (1983-2010) 6,4 prosenttia. Muista nuorista kuoli seuranta-aikana selvästi harvempi (1,7 %). Yli puolella kuolleista peruskuolemansyynä, myötävaikuttavana kuolemansyynä tai mainintana kuolintodistuksessa kuoleman taustalla vaikuttava tekijänä olivat

päihteet. Taustalta näiltä nuorilta löytyi usein heikko koulutus tai heikko sosioekonominen asema. Valtaosa seuranta-aikana kuolleista oli miehiä, mikä tukee havaintoja siitä, että nuorilla miehillä syrjäytymisen riski on naisia suurempi (Berg ym. 2011, 174.)

Syrjäytyminen ei toki aina johda kuolemaan tai edes sen uhkaan. Syrjäytyminen ei myöskään ole tila, johon päädytään, mutta josta ei ole tietä pois. Riittävällä tuella ja turvaverkoilla on mahdollista selvitä vaikeista elämäntilanteista ja silloinkin, kun huono-osaisuutta on kasautunut enemmän kuin olisi ihmisarvoisen elämän kannalta kohtuullista. Syrjäytyminen on lisäksi käsite, jonka määrittänyt normatiivisessa yhteiskunnassa usein etuoikeutetussa asemassa olevien asiantuntijoiden toimesta. Taustalla vaikuttavat odotukset siitä, millainen täysivaltaisen kansalaisen kuuluisi olla ja miten hänen kuuluisia hyödyntää kykyjään sekä käyttää aikaansa.

Nykyisen työkeskeisen yhteiskunnan näkökulmasta työmarkkinoilta syrjäytyminen on lähtökohtaisesti ongelma, joka tulisi ratkaista. Olemassa oleva talousjärjestelmä perustuu ansiotyöhön osallistumiselle ja sitä kautta talouden kasvulle. Vaikka nuoren syrjäytyminen on aina inhimillinen tragedia, usein syrjäytymisen ehkäisyssä nousevat esille kansantaloudelliset syyt. Syrjäytymisen vaikutukset kansantalouteen voidaan jakaa suoriin ja välillisiin kustannuksiin. Suoriin kustannuksiin luetaan nuorelle maksettavat tuet, kuten työmarkkinatuki, yleinen asumistuki ja toimeentulotuki. Vuonna 2015 Kelasta maksettiin työttömyysturvaetuuksia 131 131:lle 17-29-vuotiaalle nuorelle. Yhteensä Kelan työttömyysetuuksia maksettiin kyseisenä vuonna näille nuorille yli 575 miljoonaa euroa. Työmarkkinatuen osuus on selvästi suurin, sillä sitä maksettiin 106 244 nuorelle yhteensä noin 467 miljoonaa euroa.

Kaikki työttömät nuoret työttömät eivät ole toki vaarassa syrjäytyä, sillä monilla työttömyys jää lyhytaikaiseksi esimerkiksi opinnoista valmistumisen jälkeen (Hämäläinen ym. 2014, 18-19). Työttömyyden kustannukset eivät siis suoraan kuvaa syrjäytymistä yhteiskunnalle koituvia kustannuksia. Tarkempi kuva syrjäytymisen kansantaloudellisista vaikutuksista saadaan, kun tarkastellaan NEET-nuoria (not in education, employment or training). TEM (2012a) laski vuoden 2010 tiedoilla ja etuuksien tasoilla, miten paljon kustannuksia tulisi lisää, jos syrjäytyneiden nuorten määrä kasvaisi 40 000 henkilöllä. He kertoivat työmarkkinatuen ja yleisen asumistuen keskimääräisen määrän nuorta kohden niiden nuorten määrällä, jotka lasketaan syrjäytyneiksi. Bruttokustannukseksi tuli noin 390 miljoonaa euroa. Lisäksi, jos jokainen näistä nuorista saisi

toimeentulotukea keskimäärin 280 € kuukaudessa, tulisi kustannuksia lisää 750 miljoonaa vuodessa.

Lisäksi syrjäytyneestä nuoresta syntyy kustannuksia kun hän käyttää palveluita, välillisesti yhteiskunnan menettämistä verotuloista sekä työn tuottamasta arvonlisästä. Välillisiä kustannuksia aiheuttavat myös mahdollinen päihteiden väärinkäyttö tai rikollisuus. Syrjäytymisen negatiiviset vaikutukset työvoiman saatavuuteen sekä työurien pituuteen tuottavat myös kustannuksia yhteiskunnalle. (TEM 2012a, 7.) Siten, jos merkittävä osa nuorista ikäluokista jää koulutuksen ja työn ulkopuolelle, aiheuttaa se julkiselle vallalle vakavia taloudellisia ongelmia. (TEM 2012a, 7.) Unohtaa ei kuitenkaan saa sitä inhimillisiä kärsimystä, jota työttömyys tuo nuorille mukanaan.

4. Keinot syrjäytymisen ehkäisemiseksi

Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi on kehitetty erilaisia toimintatapoja ja malleja. Syrjäytymistä on pyritty ehkäisemään myös lainmuutoksilla. Yksi keskeisimmistä lainmuutoksista on nuorten yhteiskuntatakuu. Se tuli voimaan vuoden 2013 alusta ja huomioitu laajasti myös muualla Euroopassa. Hieman uudempi ja vaikutuksiltaan laajempi lainmuutos on uusi sosiaalihuoltolaki. Nämä kaksi esitellään tarkemmin tässä luvussa. Keskeinen laki on myös nuorisolaki (72/2006) ja sen muutos vuonna 2010 (693/2010). Vuonna 2006 nuorten työpajatoiminta tuli lakisääteiseksi. Etsivä nuorisotyö muuttui lakisääteiseksi vuonna 2010. Molempien on koettu olevan hyödyllisiä työssä syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Vaikka lopputulema ei olekaan aina siirtyminen avoimille työmarkkinoille, on nuoria kuitenkin pystytty tukemaan ja ohjaamaan kohti työelämää. (Ristolainen ym. 2013, 73.)

4.1. Nuorisotakuu

Jyrki Kataisen 2011 hallitusohjelmaan sisältynyt nuorten yhteiskuntatakuun toteuttaminen nuorten työllisyyden edistämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi astui voimaan vuonna 2013. Nuorisotakuun mukaan jokaiselle alle 25-vuotiaalle tai alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tulee tarjota työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautumisesta. Nuorisotakuuseen liittyvät myös

koulutustakuu, jolla taataan jokaiselle peruskoulunsa päättävälle koulutuspaikka sekä nuorten aikuisten osaamisohjelma, jolla tarjotaan ilman toiseen asteen koulutusta oleville alle 30-vuotiaille nuorille mahdollisuus suorittaa ammatillinen tutkinto. (TEM 2012a, 6-7.)

Nuorisotakuuseen kuuluva koulutustakuu takaa periaatteessa jokaiselle nuorelle mahdollisuuden suorittaa peruskoulun jälkeinen tutkinto joko lukiossa tai ammatillisessa koulutuksessa. Oppilaitosta vaihtaville tai jo tutkinnon suorittaneille tulisi takuun mukaisesti tarjota ammatillista lisäkoulutusta, oppisopimuskoulutusta tai näyttötutkintokoulutusta. Koulutustakuun lisäksi nuorten aikuisten osaamisohjelma tarjoaa ilman peruskoulututkintoa jääneille 20-29-vuotiaille nuorille ammatti- ja erikoisammattitutkintokoulutusta. Ohjelmaa toteuttavat käytännössä toisen asteen oppilaitokset, joille opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää avustuksia osaamisohjelman mukaisen lisäkoulutuksen järjestämiseksi. Osaamisohjelmaan hakeva voi olla työllinen, työtön tai työmarkkinoiden ulkopuolella esimerkiksi vanhempainlomalla oleva henkilö. (TEM 2012a.)

Takuun toteuttamisen keinoja ovat muun muassa nuorten työvoima- ja elinkeinopalvelut, koulutustakuun toimet, nuorten aikuisten osaamisohjelma, nuorten työpajatoiminta, etsivä nuorisotyö ja kuntoutuspalvelut. Tavoitteena on, että nuoria kuullaan ja että he voivat vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. Nuorisotakuusta ei ole olemassa erillistä lakia, vaan tavoitteena on hyödyntää olemassa olevaan lainsäädäntöön perustuvia palveluja. (TEM 2013,1-2.)

Hallinnollisen vastuun näkökulmasta nuorisotakuu jakautuu työpolitiikkaan, koulutuspolitiikkaan ja nuorisopolitiikkaan. Nuorisotakuun toteuttaminen tapahtuu valtakunnallisena, alueellisena ja paikallisena toimintana ja vastuu kuuluu sekä kunnille, työvoimahallinnolle että oppilaitoksille. Kunnilla on perusopetuslain mukaan velvollisuus järjestää oppivelvollisuusikäisille kuntalaisille perusopetus ja kunnan nuorisotyön tehtäviin kuuluvat nuorisolain mukaan nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, sekä tarvittaessa nuorten työpajapalvelut ja etsivä nuorisotyö. Kunnilla on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön suunnittelua ja kehittämistä varten. Myös lakisääteisten sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuu on kunnilla. Työ- ja elinkeinohallinnon ammatinvalinnan ohjaus vastaa koulutusjärjestelmän ulkopuolella olevien nuorten ohjauksesta työhön, koulutukseen tai muuhun aktiiviseen toimintaan. Kela puolestaan järjestää ja korvaa kuntoutusetuuksiin perustuvan lain nojalla erilaisia kuntoutuksia, joiden tarkoituksena on säilyttää tai palauttaa työkyky. (TEM 2012a, 49-50.)

Nuorisotakuusta käydyissä keskusteluissa on tuotu esille sekä myönteisiä että kielteisiä asioita liittyen takuun toteuttamiseen. Nuorisotakuun ansioksi nähdään se, että se on nostanut nuorten hyvinvointiin tähtäävien palveluiden painoarvoa politiikan asialistoilla ja luonut kunnille painetta kehittää nuorille suunnattuja palveluita sekä moniammatillista yhteistyötä paikallistasolla. Olosuhteet toimivan nuorisotakuun rakentamiselle ovat kuitenkin olleet haasteelliset. Taloudellinen taantuma on vaikuttanut sekä tarjolla olevien työpaikkojen määrään että kuntien resursseihin toteuttaa erilaisia palveluita. (Ervamaa 2014, 9.) Kielteinen julkisuus onkin liittynyt lähinnä siihen, onko takuu todellakin takuu vai hyvä yritys, joka kaatuu opiskelu- ja etenkin työpaikkojen vähyyteen.

Nuorisotakuussa pyritään hyödyntämään aiempaa tehokkaammin nykyisiä palveluja, joita nuorille työttömille on tarjolla. Vaikuttaviksi havaittuja palveluja ovat muun muassa työpajatoiminta, etsivä nuorisotyö sekä sellaiset nuorten työllistymistä edistävät hankkeet, joissa nuoret saavat yksilöllistä ohjausta ja tukea. Näiden toimenpiteiden yhteinen piirre on se, että niiden vaikutukset ovat nuorten omaa motivaatiota, aktiivista toimijuutta ja yhteiskunnallista luottamusta lisääviä. (Ervamaa 2014, 6.) Ervamaan (2014) nuorisotakuun toimivuudesta tekemässä selvityksessä tuotiin esille kehitysehdotuksia, joiden avulla takuusta saataisiin vielä nykyistä vaikuttavampaa. Monilta osin kehittämisehdotukset koskevat eri yhteistyön lisäämistä, byrokratian vähentämistä ja tiedonkulun parantamista. (kuvio 3).

- Matalan kynnyksen palveluiden kokoaminen yhden katon alle
- Tiedonkulun helpottaminen monialaisessa yhteistyössä asiakkaan suostumuksella
- Yhteistyötä lisääminen toimijoiden ja sektorien välillä
- Järjestöjen roolin kehittäminen nuorisotakuussa: nuorten työllistäminen ja osallisuuden vahvistaminen mm. harrastustoiminnan tarjoamisen kautta
- Työnantajien roolin kasvattaminen esim. tarjoamalla heille lisää tietoa nuorten työllistämiseen liittyvistä tukimuodoista ja tekemällä tukien hakeminen helpommaksi
- TE-palvelujen kehittäminen nuorten yksilölliset tarpeet huomioiviksi, byrokratian vähentäminen ja sähköisten palvelujen parantaminen. Lähipalvelupisteiden tai -päivien saaminen paikkakunnille, joilta puuttuu oma TE-toimisto.
- Ohjauksen ja tukitoimien lisääminen oppilaitoksissa
- Kuntoutuspalvelujen saatavuuden parantaminen
- Kohderyhmien moninaisuuden, erilaisten tarpeiden ja yhdenvertaisuusnäkökulmien huomiointi nuorisotakuussa – kuitenkin ilman tarpeetonta marginalisointia

Kuvio 3. Allianssin selvityksen mukaiset nuorisotakuun kehittämistarpeet ammattilaisten ja nuorten näkökulmasta.

Lähde: Ervamaa 2014, 33

Myös muissa nuorisotakuuta tarkastelleissa selvityksissä on tuotu esille samanlaisia kehittämistarpeita (ks. esim. Notkola ym. 2013; Gretschel ym. 2014). Kaiken kaikkiaan nuorisotakuu on koettu hyvänä lähtökohtana nuorten syrjäytymisen vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi. Se on saanut julkisuutta myös muissa EU-maissa, joista osassa on ryhdytty toteuttamaan omia versioita nuorisotakuusta. Talouskriisin ja korkean työttömyyden kurittamassa Euroopassa nuurityöttömyyden ongelmaan puuttuminen nähdään tärkeänä ja nuorisotakuu voi osaltaan helpottaa tilannetta. (Ervamaa 2014, 34.)

4.2. Sosiaalihuoltolaki

Vuonna 2015 voimaan astuneen uuden sosiaalihuoltolain tavoitteena on edistää sosiaalihuollon yhdenvertaista saatavuutta ja saavutettavuutta, siirtää sosiaalihuollon painopistettä korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen, vahvistaa asiakaslähtöisyyttä ja kokonaisvaltaista asiakkaan tarpeisiin vastaamista sekä turvata tuen saantia asiakkaan omissa arkiympyröissä. Lain tavoitteeksi on kirjattu yhteistyön lisääminen sosiaalihuollon ja eri toimijoiden välillä asiakkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi. (STM 2015.) Keskeistä uudessa laissa on osallisuutta tukeva toiminta sekä sosiaalinen kuntoutus, joilla pyritään ennen kaikkea työttömien syrjäytymisen ehkäisemiseen ja työllistymisen edistämiseen.

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on vahvistaa sen saajien kykyä selviytyä arkipäivän toiminnoista ja sosiaalisista vuorovaikutussuhteista. Lakiin sisältyy myös nuorisopalvelutakuu, joka koostuu omatyöntekijän työstä, palvelutarpeen arvioinnista sekä nuorille kohdennetusta sosiaalisesta kuntoutuksesta. Keskeistä uudessa sosiaalihuoltolaissa on, että sen keinon pyritään tavoittamaan myös ne ulkopuoliset nuoret, jotka eivät ole aktivointitoimien piirissä ja ovat vaarassa syrjäytyä. Sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan siten osaltaan nuorisotakuun toteuttamista. Tavoitteena uudessa sosiaalihuoltolaissa on tarjota moniammatillisia palveluja yhden luukun periaatteella. Mukana olisivat mahdollisuuksien mukaan kunnan nuorisotoimi, terveystoimi, opetustoimi, työ- ja elinkeinohallinto sekä kolmas sektori. (HE 164/20014 vp, 111; L 30.12.2014/1301.)

Koska uusi sosiaalihuoltolaki on tullut vasta äskettäin voimaan, ei sen toimeenpanosta ole vielä kokemuksia, eikä sen vaikutuksia ole ehditty tutkia. Lain henki on nuorten syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta myönteinen, mutta pitää muista, että sekä ennaltaehkäisevään että korjaavaan työhön nuorten parissa vaaditaan resursseja ja kunnilla niitä on tänä päivänä hyvin rajoitetusti. Lakisääteiset palvelut pitää tietenkin tarjota, vaikka resurssit olisivatkin niukat. Jos niitä ei kuitenkaan pystytä kehittämään ja prosesseja yhdenmukaistamaan eri toimijoiden välillä, kuten tavoite on, nuorten syrjäytymisen ei voi olettaa merkittävästi vähenevän.

4.3. Nuorille suunnatut valtakunnalliset työllistämisen- ja aktivointipalvelut

Valtakunnallisista työ- ja elinkeinopalveluista vastaavat alueelliset Työ- ja elinkeinotoimistot (TE-palvelut). TE-toimistossa asiakasta palvellaan kolmella eri palvelulinjalla todetun palvelutarpeen mukaan. Palvelutarpeen muuttuessa asiakas siirtyy toiselle, hänen uusia tarpeitaan vastaavalle linjalle. Ensimmäinen palvelulinja on tarkoitettu niille henkilöasiakkaille, joiden ammattitaito ja osaaminen mahdollistavat työllistymisen suoraan avoimille työmarkkinoille joko palkkatyöntekijäksi tai yrittäjäksi. He tarvitsevat hyvin vähän palveluja ja usein ainoa työllistymisen este on työn puute. (TEM 2012b.) Toinen palvelulinja vastaa niiden henkilöasiakkaiden palvelemisesta, joiden ammattitaito vaatii kehittämistä. Työllistyminen voi siten edellyttää uudelleen koulutusta tai ammattitaidon päivittämistä. Lisäksi henkilöasiakkaat, jotka tarvitsevat apua tavoitteiden ja vaihtoehtojen selvittämisessä, kuuluvat toisen linjan asiakkaisiin. Kolmannella palvelulinjalla palvellaan henkilöasiakkaita, jotka tarvitsevat työkyvyn tutkimuksia ja arviointeja ja/tai yksilöllistä tukea ja ohjausta työmarkkinavalmiuksien kehittämisessä. Kolmannen linjan asiakkailta on usein useita työllistymistä vaikeuttavia tekijöitä, kuten puutteita yleisissä työelämätaidoissa, osaamisessa ja ammattitaidossa. (TEM 2012b.)

Myös nuorille asiakkaille tehdään palvelutarvearvio, jonka perusteella heidät ohjataan jollekin edellä mainituista palvelulinjoista. Nuorelle tulee lisäksi laatia työllistymissuunnitelma kahden viikon sisällä siitä, kun nuori on ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi. Tavoitteena on tukea työnhakua sekä työllistymistä siten, että yhdessä asiakkaan kanssa kirjataan ylös yhdessä sovitut tavoitteet työnhauulle ja työllistymismahdollisuuksien kehittämiseksi. TE-hallinnon puolelta odotetaan, että työtön sitoutuu suunnitelman mukaisiin toimenpiteisiin. Jos työtön jättää noudattamatta suunnitelmaa, kieltäytyy suunnitelman laatimisesta ylipäätään tai jää saapumatta

suunnitelman laatimis- tai tarkistustilanteeseen, voi hän menettää työttömyysetuutensa. (TEM 2012a, 35.)

Työttömyysturvan menettämisen uhalla työttömät työnhakijat halutaan sitouttaa yhteisiin pelisääntöihin. Nuorten kohdalla tämä voi olla haastavaa, sillä heidän käsityksensä työelämän tai ylipäättään elämän pelisäännöistä eivät välttämättä ole vielä selviä. Toisaalta nuorella voi olla tarve kyseenalaistaa vanhempien sukupolvien laatimia pelisääntöjä. He voivat kokea ne liiallisena kontrollina ja kapinoivat niitä vastaan. Siitä huolimatta heillä voi olla motivaatio kouluttautua ja siirtyä työelämään. Kapina kohdistuu lähinnä viranomaistahoon, jonka tavoitteena on kepin ja porkkanan avulla sosiaalistaa nuori vallitsevaan yhteiskuntajärjestykseen. Nuorten ohjaaminen ja neuvonta TE-toimistoissa vaatii siksi asiantuntemusta ja nuorten parissa työskenteleviltä asiantuntijoilta odotetaan ohjauksellista työtettä, jotta nuori ei syrjäytyisi työmarkkinoilta.

TE-toimisto tarjoaa nuorilla erilaisia työnhakuun ja työllistymiseen liittyviä palveluita. Esimerkiksi Sanssi-kortti, jolla työnantaja saa tukea nuoren palkkakustannuksiin, on tarkoitettu vain alle 30-vuotiaille työttömille nuorille. TE-toimisto tarjoaa myös tukea ammatinvalintaan ja koulutukseen liittyvissä kysymyksissä. Nuori voi ottaa yhteyttä TE-toimiston työlinjan koulutusneuvontaan, kun hän haluaa keskustella luottamuksellisesti opinnoista, opintojen rahoituksesta sekä eri ammateista ja niihin johtavista koulutuksista. Työlinjan tehtävänä on antaa nuorella apua omien koulutusratkaisujen selkiyttämiseen sekä vinkkejä siihen, miten omaa koulutusta voisi täydentää työllistymismahdollisuuksien parantamiseksi. Työlinjalla palvelee myös psykologi, jonka kanssa voi keskustella luottamuksellisesti ura- ja ammatinvalinta-asioista sekä mahdollisista työ- tai opiskeluongelmista. (www.mol.fi)

TE-toimisto tarjoaa lisäksi taloudellista tukea (Stratti-raha) yrittäjäksi ryhtymiseen sekä koulutusta yrittäjyyteen. Yrittäjyyskoulutuksessa työtön työnhakija saa perustietoa yrittäjyydestä, yrityksen perustamisesta ja yritystoiminnan eri alueista, kuten rahoituksesta, markkinoinnista, viestinnästä, verotuksesta ja taloushallinnosta. Koulutuksessa on myös tarkoitus kehittää erilaisia yritysideoita ja tukea liiketoimintasuunnitelman laatimista. (www.mol.fi)

4.4. Kuntien työllistämispalvelut ja työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP)

Kunnilla on nykyään suuri vastuu etenkin pitkään työttömänä olleiden aktivoinnista. Kaikki yli 300 päivää työmarkkinatukea saaneet siirtyvät kuntien työllistämisvastuun piiriin. Työttömien aktivointiin kannustetaan niin sanotulla Kelan sakkomaksulla: kunnat palauttavat Kelalle puolet siitä työmarkkinatuesta, jota maksetaan aktivointitoimenpiteiden ulkopuolella oleville työttömille. Myös osalla nuorista työttömyys pitkittyy ja tällöin he siirtyvät kuntien aktivointivastuulle. Kuntien keinovalikoimaan nuorten työllistymisen edistämiseksi kuuluvat muun muassa kuntouttava työpajat, kuntouttava työtoiminta sekä etsivä nuorisotyö.

Kunnat ovat myös osallisina työllistymistä edistävässä monialaisessa yhteispalvelussa (TYP) yhdessä TE-toimiston ja Kelan kanssa. Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta tuli voimaan vuoden 2015 alussa. Jo aiemminkin osassa kuntia (138 kuntaa ja yhteensä 38 palvelukeskusta) oli työvoiman palvelukeskuksia, mutta nyt niistä tuli lakisääteisiä. Tavoitteena on uuden lain myötä palvelujen saatavuuden ja asiakkaiden yhdenvertaisuuden parantaminen (Kuntaliitto 2015).

Yhteispalvelumallissa kunta, TE-toimisto ja Kela yhdessä arvioivat työttömien palvelutarpeet, suunnittelevat heille työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaiset palvelukokonaisuudet sekä vastaavat työllistymisprosessiin etenemisestä ja seurannasta. (Kuntaliitto 2015.) TYP on tarkoitettu työttömille, joiden työllistymisen edistäminen vaatii työ- ja elinkeinotoimiston, kunnan ja KELA:n vastuulle kuuluvien palveluiden yhteensovittamista. (Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta 1369/2014.) Usein tilanne on tällainen, jos työttömyys pääsee pitkittymään. Moniammatillista tukea voi olla tarkoituksenmukaista tarjota kuitenkin jo varhaisemmassa vaiheessa esimerkiksi juuri nuorille, jotta työttömyys ei alkujaankaan pääsisi pitkittymään.

4.5. Nuoren taloudellinen turva työttömyyden aikana

Suomessa perustuslaki takaa työttömälle oikeuden riittävään toimeentuloon. Työn puute nähdään sellaisena sosiaalisena riskinä, jonka varalle pitää olla olemassa taloudellinen turvaverkko. Työtön, joka on ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi TE-toimistoon, voi saada työttömyysturvaetuutta joko Kelasta tai työttömyyskassasta. Kelan työttömyysturvaetuuksiin kuuluvat työttömyyspäiväraha ja työmarkkinatuki. Työttömyyskassasta maksetaan puolestaan

ansiosidonnaista työttömyysturvaa. Sekä Kelan peruspäivärahaa että ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa voidaan myöntää enintään 500 päivän ajan työttömälle työnhakijalle, joka on työttömäksi jäädessään ollut jo työelämässä ja täyttää palkansaajan tai yrittäjän työssäoloehdon. Ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan saannin ehtona on lisäksi työttömyyskassan jäsenyys ja sen suuruus määräytyy työttömyyttä edeltävien työtulojen mukaan. Työttömyyspäivärahan enimmäisajan täytyttyä työtön voi saada työmarkkinatukea.

Työmarkkinatukea maksetaan työttömille, jotka eivät voi saada perus- tai ansiopäivärahaa enimmäisajan (500 päivää) täytyttyä. Ensisijainen etuus se on niille 17-64-vuotiaille työttömille, jotka tulevat ensimmäistä kertaa työmarkkinoille, eivätkä ole ollut riittävän pitkään töissä saadakseen muita työttömyystukia (työssäoloehto ei täyty). Työmarkkinatuen kestoa ei ole rajoitettu, mutta se on tarveharkintainen, eli tuen suuruuteen vaikuttavat omien tulojen (tuloraja n. 300 e/kk) lisäksi vanhempien tulot, mikäli nuori asuu vielä heidän kanssaan samassa taloudessa. Vuonna 2016 työmarkkinatuki, joka on veronalaista tuloa, on 32,80 euroa päivältä ja keskimäärin 705 euroa kuukaudessa. Työmarkkinatuen määrää voidaan maksaa korotettuna, työtön osallistuu työllistymistä edistävään palveluun (Kela 2015a).

Huoli nuorten työttömyydestä näkyy myös työttömyysturvajärjestelmässä, sillä työmarkkinatuen myöntämisessä on erityisiä rajoituksia koskien alle 25-vuotiaita tuen hakijoita. 17-vuotias työtön, jolla ei ole ammatillista koulutusta, voi saada työmarkkinatukea ainoastaan silloin, kun hän osallistuu työllistymistä edistävään palveluun. 18-24-vuotias työtön, jolla ei ole ammatillista koulutusta, voi saada työmarkkinatukea työttömyysajalta, jos hän on hakenut itselleen soveltuvaan ammatilliseen koulutukseen, eikä ole kieltäytynyt, eronnut tai oman toiminnan seurauksena erotettu tällaisesta koulutuksesta. Jos hakijalla ei ole ammatillista koulutusta, työmarkkinatukea voi hakea vasta 5 kuukauden odotusajan jälkeen. (Kela 2015a.) Nuorten kohdalla koulutuksen merkitys korostuu ja hakeutuminen koulutukseen on laitettu ehdoksi työttömyysturvan saamiselle. Näin ei ole vanhempien työnhakijoiden kohdalla.

Työttömyysetuuksien lisäksi työtön voi olla oikeutettu Kelasta maksettaviin työmarkkinatukeen oikeutettujen matka-avustukseen, yleiseen asumistukeen ja opintolainan korkoavustukseen. Työtön voi olla oikeutettu myös kunnan sosiaalitoimesta myönnettävään toimeentulotukeen. (Kela 2015a.) Toimeentulotuki on viimesijainen toimeentuloturvan muoto ja sitä saa, jos tulot tai muut etuudet yhteenlaskettuna eivät nouse minimitoimeentulon tasoksi katsotun rajan yli. Vuonna

2016 yksin asuva lapseton on oikeutettu toimeentulotukeen ja sen perusosaan, jos hänelle jää asumiskulujen jälkeen käteen alle 485,50 euroa kuukaudessa.

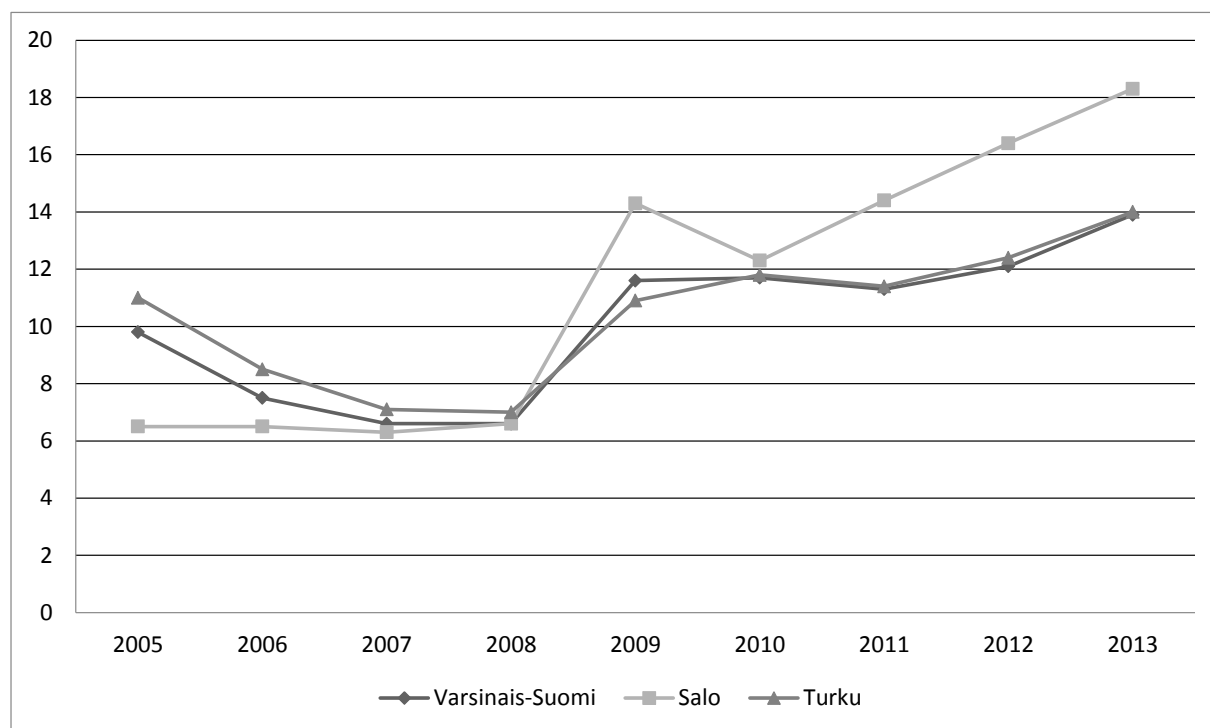
Työttömyysturvajärjestelmä muodostuu sekä työttömyyden perusteella maksettavista etuuksista että kannustavista elementeistä (mm. kulukorvaus). Kannustavuutta on lisätty myös siten, että työttömyysturvan saannin ehtoja on tiukennettu. Vuoden 2006 työmarkkinatukiudistuksen jälkeen kieltäytyminen työn vastaanottamisesta tai esimerkiksi työvoimapoliittisen koulutuksen keskeyttäminen voi pahimmillaan johtaa työmarkkinatuen epäämiseen. Aiemmin vastaavista rikkomuksista seurasi karenssi, jonka jälkeen oikeus työmarkkinatuen saamiseen palautui automaattisesti. (ks. Hämäläinen ym. 2009.)

Nuorista työttömistä työnhakijoista suurin osa saa työmarkkinatukea. Ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan saajia oli joulukuun 2014 lopussa 17-24-vuotiaista nuorista 7 873 ja Kelan peruspäivärahan 6 391. Työmarkkinatukea sai 29 414 nuorta työtöntä työnhakijaa. (Kela 2015b.) Samaan aikaan eli vuoden 2014 lopussa alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli yhteensä 50 382 (TEM 2015). Ilman työttömyysturvaa eli siten lähes 7 000 nuorta työtöntä. Heillä toimeentulo koostuu todennäköisesti asumistuesta ja viimesijaisesta toimeentulotuesta. Näiden nuorten lisäksi on huomattava määrä sellaisia nuoria, jotka eivät ole palvelujen piirissä ja joiden toimeentulosta ei ole tietoa.

On siis paljon nuoria, joilla tulot jäävät hyvin pieniksi tai he ovat tilastojen valossa tulottomia. Julkisessa keskustelussa huomio on kuitenkin pienituloisuutta vahvemmin keskittynyt työttömyysturvan tasoon siitä näkökulmasta, että etuudet ovat liian anteliaita, eivätkä kannusta työn vastaanottamiseen. Huolta on esitetty myös siitä, että työttömien vanhempien lapsilla olisi riski sosiaalistua jo nuorella iällä sosiaaliturvan varassa eläviksi. Sosiaaliturvan saamisen nähdään olevan ”toisten kustannuksella elämistä” ja etenkin, kun on kyse työttömyydestä, keskusteluissa asetetaan helposti vastakkain muidenkin edestä työtä raatavat työntekijät ja verovarojen varassa elävät työttömät työnvieroksijat. Nuorten kohdalla tällainen vastakkainasettelu voi johtaa jopa vallalla oleva yhteiskuntajärjestyksen kyseenalaistamiseen. Nuoret etsivät paikkaansa yhteiskunnassa, jossa normeista poikkeaminen on vahvasti sanktioitua. Syyllistäminen omasta tai vanhempien tilanteesta ei ole omiaan motivoimaan nuorta toimimaan odotusten mukaisesti.

5. Nuorisotyöttömyys Turussa ja Salossa

Sekä Turussa että Salossa nuorten työttömyys on ollut nousussa johtuen vuonna 2009 alkaneesta taloustaantumasta. Vuosien 2008-2015 välillä nuorisotyöttömyys lisääntyi Turussa 177,6 prosenttia ja Salossa 121,1 prosenttia (TEM 2015). Kuviosta 1 nähdään nuorten työttömyysasteen kehitys Turussa, Salossa ja koko Varsinais-Suomessa vuosina 2005-2013. Etenkin Salon kohdalla kehitys on huolestuttavaa. Nokia Oyj:n irtisanomiset ja alueen heikko taloudellinen kehitys näkyvät myös nuorten työllisyydessä.

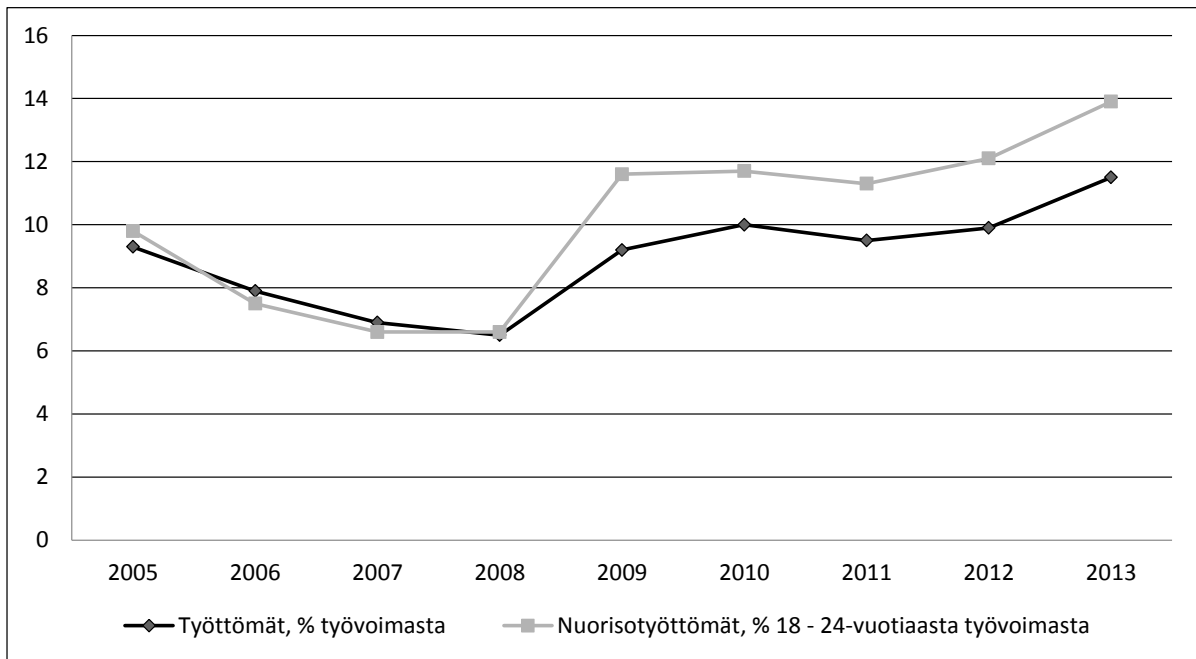

Kuvio 4. Nuorisotyöttömyys Varsinais-Suomessa, Turussa ja Salossa vuoina 2005-2013, % 18-24-vuotiaasta työvoimasta.

Lähde: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKAnet

Kun työttömien määrä suhteutetaan koko ikäluokan kokoon, alle 24-vuotiaista varsinaissuomalaisista oli vuonna 2013 työttömiä keskimäärin vain 2,5 %, kun muilla ikäryhmään suhteutettu työttömien määrä oli tasaisesti noin 8–10 %. Vertailtaessa työttömyysasteen

keskimääräistä vuosimuutosta alle 25-vuotiaiden ja koko väestön osalta Varsinais-Suomessa havaitaan, että vuonna 2009 alkanut taloustaantuma nosti nuorten työttömyysastetta huomattavasti koko väestöä enemmän heti taantumien alussa (kuvio 2). Tämän jälkeen ero ei ole enää kasvanut, selittynee ainakin osin nuorisotakuun myötä lisääntyneillä nuorten työvoimapolitiittisilla aktivointitoimilla. (Varsinais-Suomen liitto 2014)

Kuvio 5. Varsinais-Suomen työttömyysaste 2005-2013

Lähde: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet

Tavallisesti työttömyyttä tarkasteltaessa kiinnostuksen kohteena ovat työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautuneet. Heistä löytyy tietoa viranomaisten rekistereistä ja heidät pystytään myös tavoittamaan toisin kuin syrjäytymisuhan alla olevat tai jo syrjäytyneet nuoret, joiden määrää ja laatua on kuitenkin vaikeampi tarkastella. Ne nuoret, jotka eivät ole työttömiä työnhakijoita, opiskele tai ole mukana muissa aktivointitoimenpiteissä jäävät usein näkymättömiksi. Heillä olisi kuitenkin usein suurin tarve ulkopuolisille moniammatillisille palveluille. Vuonna 2011 oli Varsinais-Suomessa arvioiden mukaan koulutuksen ja työn ulkopuolella on noin 5600 nuorta (Nieminen ym. 2013, 3). Tämän jälkeen näiden NEET-nuorten osuus lienee Varsinais-Suomessa noussut.

6. Nuorten työllistäminen ja aktivointi Turussa ja Salossa

6.1. Turun työllistymispalvelut nuorille

Turku tarjoaa työttömille työnhakijoille kuntouttavaa työtoimintaa ja työpajatoimintaa. Turun työvoiman palvelukeskukseen (TYP) on koottu saman katon alle eri viranomaisten vaikeimmin työllistyville suunnatut palvelut sekä tietoa muualta saatavista palveluista. Turun työvoiman palvelukeskuksessa kaupungin hyvinvointitoimiala sekä vapaa-aikatoimiala toimivat yhteistyössä työvoimahallinnon kanssa. Asiakkaaksi palvelukeskukseen tullaan TE-toimiston tai sosiaalitoimen ohjaamana. (www.turku.fi)

Alle 29-vuotiaille työttömille nuorille Turku tarjoaa työpajatoimintaa. Työpaja *Fendarissa* on muun muassa kädentaito-, korjaus-, puu- ja metallipaja sekä maalaamo. Lisäksi nuori voi harjoitella työn tekemistä *Nuortentalo Vimman* kahvilassa *Kafe Vimmassa*. Työpaja Fendarissa on myös starttipaja, jossa keskitytään nuorten elämänhallinnan vahvistamiseen. Käytännössä starttipajalla harjoitellaan arkielämään kuuluvia asioita, kuten ruoanlaittoa (www.turku.fi; Uitto 2013.) Fendari on toiminut Turussa 27 vuotta ja vuosittain se järjestää nuorille noin 200 työpajajaksoa, joista yhden jakson kesto on kahdesta ja puolesta neljään kuukauteen. Alussa työpajatoiminta oli hyvin pienimuotoista ja suunnattu ainoastaan syrjäytyneille nuorille. Nuorisotyöttömyyden kasvun myötä myös työpajan toiminta on laajentunut. (Aamuset 24.10.2013.)

Turussa työttömiä ja syrjäytymisvaarassa olevia nuoria autetaan myös *VaSkooli*-projektissa alkunsa saaneessa *Ohjaamossa* (Opetusministeriö 2007, 25). Turun nuorisotoimen yhteydessä toimiva Ohjaamo auttaa ja tukee ilman koulutuspaikkaa jääneitä 15–20-vuotiaita nuoria. Nuoria informoidaan Ohjaamon toiminnasta muun muassa siten, että Ohjaamon työntekijät kiertävät kouluissa kevätlukukauden aikana ja kertovat yhdeksäsluokkaisille oppilaille Ohjaamon toiminnasta. Ohjaamosta saa apua muun muassa yhteishaussa, jälkihaussa ja työharjoittelupaikkojen hakemisessa. Myös opintonsa keskeyttäneet nuoret saavat Ohjaamosta apua uuden suunnan, opiskelupaikan- tai työharjoittelupaikan hakemisessa. Ohjaamo tekee yhteistyötä muun muassa Turun ammatti-instituutin, alueen yläkoulujen, työpaja Fendarin, kaupungin opetuspalvelukeskuksen, työvoimatoimiston, iltalukion sekä vanhempien kanssa. (Puhakka 2007, 49-50.)

Osana Turun Ohjaamo on myös 16-29-vuotiaille työttömille tarkoitettu *KOHO*-toiminta. Se on 16-29-vuotiaiden turkulaisten matalan kynnyksen palvelupaikka, josta löytyy urasuunnittelupalvelun lisäksi neuvontapiste *NuortenTurun* palvelut, TE-toimiston syvennetyt palvelut ajanvarauksella sekä Kelan ja terveydenhoidon palveluita. NuortenTurku -neuvontapisteestä voi hakea apua muun muassa opiskeluun, työnhakuun, harrastuksiin, vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin, asumiseen, sosiaali- ja terveyspalveluihin ja kansainvälisiin mahdollisuuksiin liittyen. (www.turku.fi) Lisäksi turkulaiset työttömät nuoret voivat etsiä tietoa ja apua Varsinais-Suomen alueen yhteisestä nuorisotiedotusportaalista eli *Pointista* (<http://www.pointti.info/turku>). Pointin verkkosivuilta löytyy neuvontaa ja linkkejä eri elämäntilanteiden ongelmiin. (Hannuksela 2014).

6.2. Salon työllistymispalvelut nuorille

Salon kaupunki tarjoaa nuorille työttömille kuntouttavaa työtoimintaa ja työpajatoimintaa. Lisäksi kaupunki on osaltaan mukana työttömien yhteis palvelupiste Salon seudun työvoiman palvelukeskuksessa (TYP). Keskuksesta on saatavilla työvoimapalveluiden lisäksi sosiaalityön ja terveydenhuollon palvelut sekä tarvittaessa Kelan ammatillisen kuntoutuksen palvelut. Asiakkaaksi tullaan lähetteellä TE-toimistosta tai sosiaalitoimesta. Palvelukeskuksen yhteydessä toimii *Komppi*-projekti, jonka kohderyhmänä ovat heikoimmassa työmarkkinatilanteessa olevat työttömät salolaiset. Projektin tavoitteena on luoda kuntouttavan työtoiminnan toimintamalli, koota kuntouttavan työtoiminnan ohjaajista verkosto, kehittää matalan kynnyksen ryhmätoimintaa sekä tarjota asiakkaille mielekästä ryhmätoimintaa sekä lisäksi tarvittaessa yksilöohjausta. Asiakkaaksi projektiin ohjaututaan sosiaalitoimen tai TE-toimiston kautta tai ottamalla itse yhteyttä projektityöntekijään. (www.salo.fi)

Nuorille työttömille Salossa on tarjolla työpajatoimintaa neljässä eri pajassa: *Metka kahvila & Myymälä*, mediapaja, taidepaja ja puutyöpaja. Pajat on suunnattu 15-25-vuotiaille nuorille, jolla ei ole opiskelu- eikä työpaikkaa. Pajatoiminnan tavoitteena on kehittää nuorten työelämävalmiuksia. Nuorten tukena työpajoilla työskentelee työpajojen valmentajia ja yksilövalmentajia avulla ja tarvittaessa yhteistyötä tehdään muiden nuorten kanssa työskentelevien tahojen kanssa. (www.salo.fi)

Salossa nuoria palvelevat myös Salon kaupungin verkkosivut ja *Nuorten Salo* -sivusto. Salon kaupungin sivuilta löytyy tietoa erilaisista nuorisotyön muodoista kuten erityisnuorisotyöstä,

etsivästä nuorisotyöstä, työpajatoiminnasta sekä nuorisotoiminnan tukemiseen tarkoitetuista avustuksista. Nuorten Salo -sivusto on suunnattu kaikille salolaisille nuorille. Sieltä löytyy vinkkejä ja linkkejä erilaisiin tapahtumiin, retkiin ja harrastusmahdollisuuksiin sekä apua arjen isoihin ja pieniin kysymyksiin. Sivusto on osa Varsinais-Suomen yhteisestä nuorisotiedotusportaalia Pointtia. (<http://www.pointti.info/salo>.)

Syrjäytymisen ehkäisemiseksi Salossa on kehitetty myös erityisnuorisotyön palveluja. Sen toimintamuotoja ovat muun muassa *Omin jaloin* -toiminta, lyhyt- ja pitkäkestoiset ammatilliset tukihenkilösuhteet, pienryhmätoiminta, jalkautuva nuorisotyö, nettityö sekä verkostoyhteistyö. Omin jaloin – menetelmä perustuu yhteisiin tapaamisiin nuorten kanssa, joiden aikana kartoitetaan nuoren ajatuksia ja toiveita omasta tulevaisuudesta yhdeksän eri elämän osa-alueen avulla (perhe, kaverit, terveys- ja hyvinvointi, päihteiden käyttö, rikkeet ja rikokset, koulu, seurustelu, harrastukset ja vapaa-aika). Lisäksi mallissa käydään läpi nuoren elämän voimavaroja eli riskeiltä suojaavia tekijöitä ja näiden kehittämistarpeita eli voimavaroja ja elämänhallintaa uhkaavia riskejä. (www.salo.fi.)

6.3. Etsivä nuorisotyö Salossa ja Turussa

Nuorisolain 1.1.2011 voimaan astuneessa muutoksessa (L 693/2010; HE 1/2010 vp.) säädetään muun muassa etsivästä nuorisotyöstä. Se on nykyään osa nuorisotakuuta ja sen tavoitteena on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa hänet palvelujen piiriin. Etsivä nuorisotyön tavoitteena on auttaa nuoria eri elämän alueilla, kuten arjen hahmottamisessa, työ- ja opiskelupaikan etsimisessä, palveluiden löytämisessä, virastoasiointinissa, elämänhallinnassa sekä yksinäisyyteen liittyvien pulmien ratkaisemisessa. Nimensä mukaisesti palvelujärjestelmän ulkopuolelle pudonneita nuoria pyritään etsimään sieltä, missä he ovat. Nuoren ei ole kuitenkaan pakko ”tulla löydetyksi”, sillä etsivä nuorisotyö on nuorelle vapaaehtoista.

Etsivässä nuorisotyössä jokaista sinne hakeutunutta tai ohjautunutta 15-29-vuotiasta nuorta tuetaan omien vahvuuksien ja kiinnostusten kohteiden löytämisessä sekä tulevaisuuden suunnittelussa. Käytännössä toimitaan niin, että etsivän työntekijän kanssa sovitaan tapaaminen, kartoitetaan nuoren tilanne ja tehdään yhdessä jatkosuunnitelma. Nuori voi esimerkiksi yhdessä työntekijän kanssa soittaa tai lähteä tutustumaan eri palveluihin, oppilaitoksiin tai nuorten pajatoimintaan. Etsivän kanssa voi myös luottamuksellisesti keskustella itselle tärkeistä asioista,

liittyi asia sitten nuoren tarvitsemiin palveluihin ja/tai opiskeluun, työnhakuun tai muuhun elämänhallintaan. (www.nuotti.info.fi.)

Sekä Turussa että Salossa toteutetaan etsivää nuorisotyötä. Etsivän nuorisotyön toimintamuotoja Turussa ja Salossa ovat muun muassa eri palveluissa kuten sosiaalitoimistossa, oppilaitoksissa, työ- ja elinkeinotoimistossa tai verkossa tapahtuva ohjaus ja neuvonta, ammatinvalinnan ohjaus ja nuorten työpajatoiminta. Etsivä työ on kenttätyötä, jossa työparit etsivät syrjäytymisuhan alla olevia nuoria. Etsinnät tapahtuvat esimerkiksi ostoskeskuksissa, kaduilla, kahviloissa sekä internetin ja sosiaalisen median kautta. Sekä Turussa että Salossa etsivän nuorisotyön työntekijöihin voi siis törmätä melkein missä vain. Tarkoituksena on, että palvelu on matalan kynnyksen periaatteella toimivaa ja että työntekijöitä on helppo lähestyä.

7. Hyviä käytäntöjä nuorten työllistämässä ja syrjäytymisen ehkäisyssä

Kuten julkisten palvelujen järjestämisessä yleensä, myös työllistymispalvelujen osalta on järkevää hakea hyväksi koettuja ja havaittuja toimintatapoja ja joko sellaisenaan tai muokattuna ottaa ne osaksi oman kunnan toimintaa. Miten kunnat sitten voivat tunnistaa ja löytää hyviä käytäntöjä? Erilaisia toimintamalleja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi on kehitetty, mutta niiden arviointia vaikeuttaa se, että Suomessa ei ole yhteisesti hyväksyttyä menettelyä hyvien käytäntöjen tunnistamiseksi. Vain hyvin harvasta nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen tähtäävästä menetelmästä on julkaistu kotimaista tai kansainvälistä tutkimusta siinä määrin, että tutkimuksiin tukeutuen olisi mahdollista päätellä jonkin tietyn menetelmän olevan hyvä käytäntö. Notkola ym. (2013) ovat pyrkineet vastaamaan tähän tutkimukselliseen aukkoon kartoittamalla hyviksi käytännöiksi määriteltyjen menetelmien piirteitä ja koonnut yhteen hyviksi käytännöiksi määriteltyjen yhteiset nimittäjät:

1. Nuoria käytännössä palveleva, pysyvä ja tarvittavasti pitkäaikaisesti henkilökohtaista ja yksilöllistä tukea tarjoava työntekijä (ohjaaja, valmentaja, tukihenkilö).
2. Nuorta auttava toimiva yhteistyöverkosto (työparityöskentely, tiimi, organisaatioiden välinen työryhmä).
3. Palveluiden tarjoaminen nuorta lähellä ja keskitetysti (yhden luukun periaate, saattaen vaihtaminen, jalkautuva työ). (Notkola ym. 2013, 252-253.)

7.1. Arenan – nuorten palvelukeskus Ruotsin Västeråssa

Notkolan ym. (2013) kriteerit täyttää esimerkiksi *Arenan*, joka on Ruotsin Västeråsin kunnan nuorten palvelukeskus ja samalla omanlainen toimintamallinsa. Arenassa tavoitteena on löytää jokaiselle peruskoulun päättäneelle nuorelle opiskelu- tai työpaikka. Tämä ei sinänsä poikkea esimerkiksi Suomen nuorisotakuusta. Mikä on kuitenkin erilaista verrattuna nuorisotakuuseen on tietojärjestelmien hyödyntäminen käytännön työssä. Työntekijät saavat esimerkiksi paljon pois koulusta olevasta nuoresta yhteisen tietojärjestelmän kautta. Arenan työntekijät saavat tiedon tietojärjestelmän kautta myös kaikista nuorista, jotka eivät ole hakeneet tai saaneet koulutuspaikkaa peruskoulun jälkeen. (Nykänen & Raivio 2013, 15-16.)

Arenan toimii yhden luukun periaatteella eli kaikki nuoren palvelut löytyvät saman katon alta. Palvelukeskuksen toiminnassa ovat mukana koulut, sosiaalitoimi, työnvälitys ja yritykset. Yhteistyö Arenan työntekijöiden, eri viranomaisverkostojen ja paikallisten yritysten kanssa on tiivistä. Yhteistyötä ja tiedonvaihtoa eri virastojen välillä joustavoittaa se, että kaikilla virastoilla on samanlainen tietojärjestelmä.

Arenassa korostuu myös asiakaslähtöisyys: toiminnan lähtökohtana ovat nuorten omat kiinnostuksen kohteet. Toiminta rakennetaan yksilölliseksi ja joustavaksi ja esimerkiksi asiakastapaamisia järjestettäessä kuullaan nuoren toiveita. Tätä tukee se, että tapaaminen nuoren kanssa voidaan järjestää Arenan toimiston sijaan esimerkiksi kahvilassa tai nuoren kotona. (Nykänen & Raivio 2013, 15-16.)

7.2. Kalevan Duunita mut! –kampanja

Pohjois-Suomen suurin mediatyhtiö Kaleva Oy järjesti vuonna 2011 Oulun alueen yrityksille *Duunita mut!* –haastekampanjan, jonka tavoitteena oli työllistää 540 työtöntä nuorta. Toimintamallina kampanja ei täytä Notkolan ym. (2013) määritelmää hyvästä käytännöstä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, mutta se haluttiin silti tuoda esiin tässä raportissa, sillä se on omalla tavallaan innovatiivinen ja uudenlainen tapa vähentää nuorten työttömyyttä ja sitä kautta myös syrjäytymistä.

Duunita mut! -kampanjan lähtökohtana oli muihin Suomen suuriin kaupunkeihin verrattuna korkeaksi kohonnut nuorisotyöttömyys. (Tyni 2012, 11-12.) Kampanjan tavoitteena oli motivoida alueen yrityksiä työllistämään paikallisia nuoria ja sitouttaa yritykset osaltaan nuorisotyöttömyyden vähentämiseen ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. Kampanjaan sai ilman erillistä maksua osallistua toimialasta tai koosta riippumatta kaikki halukkaat yritykset Oulun seudulla. Yrityksiä houkuteltiin mukaan kampanjaan muun muassa positiivisen näkyvyyden ja työllistämisvaihtoehtoista tiedottamisen keinoin. (Tyni 2012, 8-9.)

Oulun seudun ammattikorkeakoulussa vuonna 2012 tehty opinnäytetyö tarkasteli yritysten kokemuksia Kalevan Duunita mut! –kampanjasta (ks. Tyni 2012). Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää yritysten tärkeimmät syyt olla mukana kampanjassa, niille kampanjasta koituneet hyödyt ja kustannukset sekä selvittää sitä, miten kampanjaa voisi edelleen kehittää. Tulosten mukaan

kampanjassa mukana olleille yrityksille oli tärkeää edistää alueellisesti tärkeää asiaa: nuoristyöttömyyden vähentäminen koettiin jopa elintärkeäksi Pohjois-Suomelle. Kampanjaan osallistuneet yrittäjät ja esimiehet halusivat osaltaan vaikuttaa nuorten työllistymiseen myös omien nuoruuden ajan kokemustensa kautta: työhaastattelukokemuksen tulisi olla nuorelle positiivinen ja työnhakuun rohkaiseva, vaikka työtä ei sillä kertaa saisikaan. (Tyni 2012, 26-27.)

Kaiken kaikkiaan kampanjaa voidaan pitää onnistuneena, sillä sille asetettu työllistämistavoite ylitettiin. Kampanjan avulla työllistettiin vuonna 2011 yhteensä noin 550 nuorta. (Tyni 2012, 9.) Duunita mut! – haastekampanja ja siitä Oulun seudun ammattikorkeakoulun teettämä selvitys on keskeinen, kun mietitään yritysten näkökulmaa nuorten työllistämiseen ja toimijoiden yhteistyön kehittämiseen liittyen.

8. Yhteenveto ja pohdinta

Nuorisotyöttömyys on noussut viime vuosien taloudellisen taantuman ja Suomen väestöllisen ikärakenteen myötä keskeiseksi yhteiskunnalliseksi haasteeksi. Nuorten syrjäytymiskehitys halutaan taittaa ja työuria pidentää kansantaloudellisten ja sosiaalisten ongelmien välttämiseksi. Työvoimapolitiikan toimenpiteiden ja nuorisotakuun keinoin yritetään katkaista nuorten työttömyysjaksot varhaisessa vaiheessa ja aktivoida nuoria pysymään työmarkkinoiden käytettävissä.

Turussa ja Salossa nuorille on tarjolla niin paikan päällä kuin verkossakin tietoa, neuvontaa ja palvelua. Jos siirtymät peruskoulusta opintoihin ja edelleen töihin sujuvat kivuttomasti, ei nuorella ole välttämättä tarvetta näille palveluille. Osalle nuorista siirtyminen perusopetuksen jälkeen toisen asteen koulutukseen tai työelämään tuottaa kuitenkin ongelmia. Työllistämis- ja aktivointitoimenpiteiden sekä erilaisten tukipalveluiden tarkoituksena on ohjata nuoria kiinnittymään opintoihin tai työelämään ja sitä kautta kohti parempaa oman elämän hallintaa.

Vuonna 2013 nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi otettiin käyttöön niin sanottu nuorisotakuu. Tämä nuorten yhteiskuntatakuu, joka oli käytössä jo aikaisemminkin, muuttui lakimuutosten myötä kuntia velvoittavammaksi. Nuorelle tulee kolmen kuukauden aikana työttömyyden alkamisesta tai opintojen päättymisestä tarjottava koulutus- tai työpaikka. Tavoite on sinänsä hyvä ja tarkoituksenmukainen. Nykyisten näkymien oloissa sen toteuttaminen on kuitenkin haasteellista. Talouden hitaan kasvun oloissa työpaikkoja on ja syntyy vähän, eivätkä työmarkkinoiden kysyntä ja osaavan työvoiman tarjonta kohtaa. Uhkana ovat myös maahanmuuttajien työttömyys ja pitkä-aikaistyöttömyyden kasvu, jotka osaltaan vaikuttavat nuorten mahdollisuuksia työllistyä. (Nieminen ym. 2013, 9-10.)

Nuorisotakuun voidaan kuitenkin nähdä tuottaneen tuloksia Varsinais-Suomen alueella, sillä alle 25-vuotiaiden työttömien aktivointiaste kasvoi vuonna 2014 edellisvuoteen verrattuna eli palvelujen käyttö kasvoi työttömyyttä nopeammin. (Pusila, 2015.) Tästä huolimatta nuorten työttömyys on kasvanut Turussa ja Salossa tasaiseen tahtiin viime vuosina. Vaikka työttömyys ei kaikkien nuorten kohdalla johda syrjäytymiseen tai edes sen uhkaan, lisää työttömyys kuitenkin riskiä jäädä pysyvästi työmarkkinoiden ulkopuolella tai vähintäänkin heikompaan työmarkkina-asemaan.

Nuorena koetun työttömyyden ja syrjäytymisen välille ei siis tule automaattisesti laittaa yhtäläisyysmerkkiä ja suurin osa suomalaisnuorista tekee itse asiassa juuri niitä asioita, joita yhteiskunta heiltä odottaakin. (Hämäläinen & Tuomala, 2013, 6.) He opiskelevat, siirtyvät työelämään ja osoittavat siten olevansa yhteiskuntamme täysivaltaisia jäseniä. Toisaalta joukossamme on aiempaa enemmän niitä, joiden askelmerkit siirtymässä aikuisuuteen ovat sekaisin.

Se, miten erilaisten aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteet vaikuttavat tai tavoittavat eri tilanteissa ja erilaisin voimavaroin varustettuja nuoria on vaihtelevaa. Keskeistä on, miten nuoria kohdataan palveluiden piirissä ja mikä saa nuoren aktivoitumaan oman elämänhallinnan saavuttamiseksi. Tärkeää olisikin kerätä nykyistä systemaattisemmin tietoa nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi kehitetyistä toimintamalleista. Kun olemassa olevia hankkeita arvioidaan tutkimuksellisesta näkökulmasta, saadaan arvokasta tietoa siitä, millaisia palveluja nuoret tarvitsevat ja mikä motivoi heitä parhaiten mutkaisella tiellä kohti aikuisuutta.

Lähteet

Aalto, R. 1971. Nuorten ongelmista nyky-yhteiskunnassa. Julkaisussa Aalto, R. & Minkkinen, S. (toim.) *Nuoret tänään. Valtakunnallisen nuorisotutkimuksen tuloksia*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 11-25.

Aalto, R. & Gronow, P. & Minkkinen, S. & Nordenstreng, K. 1971. Yleiskatsaus: nuorison asema teollisessa yhteiskunnassa. Julkaisussa Aalto, R. & Minkkinen, S. (toim.) *Nuoret tänään. Valtakunnallisen nuorisotutkimuksen tuloksia*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 242-253.

Aaltonen, S. & Suurpää, L. 2015. *Nuorisotutkimusseuran lausunto nuorten syrjäytymiseen ja Kuntoutussäätiön tutkimukseen liittyen*. Saatavilla: <<http://www.nuorisotutkimus.fi>> Luettu 20.5.2015.

Aamuset 23.10.2013. *Nuorten työpaja Fendari täyttää 25 vuotta*.

Ahola, S. & Galli, L. 2010. Nuorten koulupudokkaiden ja heidän ohjaajiensa syrjäytymispuheen ulottuvuudet. Julkaisussa Anttila, A-H. & Kuussaari, K. & Puhakka, T. (toim.) *Ohipuhuttu nuoruus. Nuorten elinolot –vuosikirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, THL, Nuorisoasiain neuvottelukunta, 132-143.

Anttila, A-H. 2010. Ohipuhuminen sukupolvien välisenä kysymyksenä. Julkaisussa Anttila, A-H. & Kuussaari, K. & Puhakka, T. (toim.) *Ohipuhuttu nuoruus. Nuorten elinolot –vuosikirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, THL, Nuorisoasiain neuvottelukunta, 6-12.

Berg, N. & Huurre, T. & Kiviruusu, O. & Aro, H. 2011. Nuoruusiän huono-osaisuus ja sen kasautumisen yhteys kuolleisuuteen. Seurantatutkimus 16-vuotiaista nuorista. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 48 (3), 168-181.

Creed, P. A. & Muller, J. & Machin, M. A. 2001. The Role of Satisfaction with Occupational Status, Neuroticism, Financial Strain and Categories of Experience in Predicting Mental Health in the Unemployed. *Personality and Individual Differences* 30(3): 435–447.

Ervamaa, S. 2014. Kohti onnistunutta nuorisotakuuta? *Nuorten ja ammattilaisten näkemyksiä nuorisotakuun toteutuksesta ja kehittämisestä. Onnistunut nuorisotakuu – hankkeen loppuraportti*. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry.

Ervasti, H. & Venetoklis, T. 2010. Unemployment and Subjective Well-being An Empirical Test of Deprivation Theory, Incentive Paradigm and Financial Strain Approach. *Acta Sociologica*, 53 (2), 119-139.

Eurofound. 2012. *NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Eurostat 2015. *Young people neither in employment nor in education and training by sex and age (NEET rates)*. Saatavilla: < <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>> Luettu 20.5.2015.

Fryer, D. 1997. International perspectives on youth unemployment and mental health: some central issues. *Journal of adolescence*, 20 (3), 333-342.

Gallie, D., Paugam, S., & Jacobs, S. 2003. Unemployment, poverty and social isolation: Is there a vicious circle of social exclusion?. *European Societies*, 5 (1), 1-32.

Gretschel, A. & Paakkunainen K. & Souto, A-M. & Suurpää. L. (toim.) *Nuorisotakuu ja politiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 56-62.

Grossi, G. & Unge, C. 1999. *Financial Strain, Work Involvement and Psychological and Psychosomatic Symptoms Amongst a Group of Swedish Men and Women*. Reports from the Department of Psychology, No. 856. Stockholm: Stockholm University.

Haikkola, L. 2014. Epämääräinen puhe syrjäytyivistä maahanmuuttajanuorista ei auta nuoria. Teoksessa Gretschel, A. & Paakkunainen K. & Souto, A-M. & Suurpää. L. (toim.) *Nuorisotakuu ja politiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 56-62.

Hannuksela, T. 2014. *Opas nuorelle työllistymisen ja arjen tueksi. Siirtymät sujuviksi – Osatyökykyisten ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten työllistymisen, sosiaalisen toimintakyvyn ja elämänhallinnan tukeminen –hanke*. Turku: Siirtymät sujuviksi – osatyökykyisten ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten työllistyminen, sosiaalisen toimintakyvyn ja elämänhallinnan tukeminen –hanke.

Heponiemi, T. & Wahlström, M. & Elovainio, M. & Sinervo, T. & Aalto, A-M. & Keskimäki, I. 2008 *Katsaus työttömyyden ja terveyden välisiin yhteyksiin*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Työ- ja yrittäjyys 14/2008. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Hägglund, T-B. & Pylkkänen, K. & Taipale, V. 1979. *Nuoruusiän kriisit*. Jyväskylä: Gummerus.

Jaakkola, Timo (2000) *Maahanmuuttajat ja etniset vähemmistöt työhönotossa ja työelämässä*. Työpoliittinen tutkimus 218. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Hämäläinen, K. & Tuomala, J. & Ylikännö, M. 2009. Työmarkkinatuen aktivoinnin vaikutukset. Helsinki, Työ- ja elinkeinoministeriö.

Hämäläinen, U. & Tuomala, J. 2013. *Faktaa nuorisotyöttömyydestä*. VATT Policy Brief 2/2013. Helsinki, VATT.

Hämäläinen, K. & Hämäläinen, U. & Tuomala, J. 2014. Takuulla nuorten työttömyyttä vastaan. *Työpoliittinen aikakauskirja 1/2014*. Helsinki: TEM.

Jaakkola, T. 2000. *Maahanmuuttajat ja etniset vähemmistöt työhönotossa ja työelämässä*. Työministeriö.

Jasinskaja-Lahti, I. & Liebkind, K. & Vesala, T. 2002. *Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia*. Helsinki: Gaudeamus.

Järvinen, T. & Jahnukainen, M. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Suutari, M. (toim.) *Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, 125-151.

Kauppinen, T. M. & Saikku, P. & Kokko, R. L. 2010. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa Vaarama, M. & Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 234-250.

Kela 2015a. Työmarkkinatuki. Saatavilla <<http://www.kela.fi>>. Luettu 12.6.2015.

Kela 2015b. Tilastotietokanta Kelasto. Saatavilla: <<http://www.kela.fi>>. Luettu 12.6.2015.

Kuntaliitto 2015. Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu TYP. Saatavilla: <www.kunnat.net/typ>. Luettu 12.6.2015.

Kuusela J. & Etelälahti A. & Hagman Å. & Hievanen R. & Karppinen K. & Nissilä L. & Rönberg U. & Siniharju M. *Maahanmuuttajaoppilaat ja koulutus – tutkimus oppimistuloksista, koulutusvalinnoista ja työllistämisestä*. Helsinki: Opetushallitus.

Kärkkäinen, O. 2011. *Työn vastaanottamisen kannustimet Suomessa*. Palkansaajien tutkimuslaitoksen työpapereita 266. Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos.

Larja, L. Nuorten elinoloja ei voi kuvata pelkän työttömyysasteen avulla. *Hyvinvointikatsaus* 1/2013. Helsinki: Tilastokeskus.

Larja, L. & Warius, J. & Sundbäck, L. & Liebkind, K. & Kandolin, I. & Jasinskaja-Lahti, I. 2012. *Discrimination in the Finnish Labor Market: An Overview and a Field Experiment on Recruitment*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Lehto, A-M. & Sutela, H. 2008. *Työolojen kolme vuosikymmentä. Työolotutkimusten tuloksia 1977-2008*. Helsinki: Tilastokeskus.

Lämsä, A-L. 2009. *Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa*. Oulu: Oulu University.

Mantela, J. 2010. *Syrjäytyminen ja syrjäytymisriskit*. Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyö.

Myllyniemi, S. 2014. *Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura.

Myllyniemi, S. 2015. *Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura.

Myrskylä, P. 2011. Nuorten työttömyyden mittaaminen on vaikeaa. *Tieto & Trendit* 8/2011.

Myrskylä, P. 2012. *Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA-analyysi 19/2012*. Helsinki: Elinkeinoelämän Valtuuskunta

Nieminen, J. & Pusila, J. & Pihlavisto, P. 2013. *Varsinais-Suomen kehitysnäkymät keväällä 2013. Varsinais-Suomen elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskus, raportteja 39/2013*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Nordenmark, M. 1999. Employment Commitment and Psychological Wellbeing Among Unemployed Men and Women. *Acta Sociologica* 42 (2): 135–146.

Notkola, V. & Pitkänen, S. & Tuusa, M. & Ala-Kauhaluoma, M. & Harkko, J. & Korkeamäki, J. & Lehikoinen, T. & Lehtoranta, P. & Puumalainen, J. 2013. *Nuorten syrjäytyminen Tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013*. Helsinki: Eduskunta.

Nurmi, J-E. 2011. *Nuorten syrjäytyminen*. NMI Bulletin 2/2011.

Nykänen, N. & Raivio, H. 2013. *Laadukkaita palveluita ja sosiaalisesti vastuullista työtä – Eurooppalaisia hyviä käytäntöjä työelämäosallisuuden lisäämiseen*. Helsinki: THL.

OECD 2015. Labour Statistics. Saatavilla: <www.oecd.org>. Luettu 9.6.2015.

Opetusministeriö 2007. *Nuorten ohjauspalveluiden tehostaminen, opinto-ohjauksen ja työhallinnon ohjauspalveluiden yhteistyöryhmä*. Helsinki: Opetusministeriö.

Parpo, A. 2004. *Kannustavuutta tulonsiirtojärjestelmään: tulonsiirtojärjestelmän muutokset, kannustinloukut ja tulonjako*. Stakes tutkimuksia 140. Helsinki: Stakes.

Perttula, R. 2015. *Syrjäytymispuhe hallinnan strategiana opiskelijahuollon sosiaalityössä*. Jyväskylä: Jyväskylä University.

Pohjanpää, K. & Paananen, S. & Nieminen, M. 2003. *Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Report 1/2003*. Helsinki: Tilastokeskus.

Price R. H. & Choi J. & Vinokur A. D. 2002. Links in the Chain of Adversity Following Job Loss: How Financial Strain and Loss of Personal Control Lead to Depression, Impaired Functioning, and Poor Health. *Journal of Occupational Health Psychology* 7 (4): 302–312.

Puhakka, T. 2007. *Ohjaamo – matalan kynnyksen ohjauspiste. Teoksessa Mäkelä, M. (toim.) Hippuja VaSkoolista. Tuloksia ja hyviä käytäntöjä. VaSkooli – koulutustakuumallin kehittäminen Turun ja Salon seutukuntiin. Loppujulkaisu*. Saatavilla: <www.vaskooli.fi>. Luettu 9.6.2015.

Pusila, J. 2015. *Nuorten työttömyys ja nuorisotakuu: Varsinais-Suomi 2001, joulukuu*. Esitys pidetty 21.1.2015. Saatavilla: <<http://www.ely-keskus.fi>> Luettu 1.4.2015.

Raitasalo, R., & Maaniemi, K. 2011. *Nuorten mielenterveyden häiriöiden aiheuttamat sairauspoissaolot ja työkyvyttömyys vuosina 2004-2009. Nettityöpapereita 23/2011*. Helsinki: Kela.

Ristolainen, H. & Varjonen, S. & Vuori, J. & Sosiaali- ja terveysalan asiantuntijalaitosten yhteenliittymä SOTERKO. 2013. *Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä. Poliittikkatoimien vaikuttavuuden tieto- ja arviointikatsaus. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 2/2013*. Helsinki: Valtioneuvosto.

STM 2015. *Uusi sosiaalihuoltolaki ja siihen liittyvät keskeiset muut lainsäädäntömuutokset*. Saatavilla: <<http://stm.fi>>. Luettu 12.6.2015.

Sutela, Hanna (2005). *Maahanmuuttajat palkkatyössä. Teoksessa Paananen, Seppo (toim.), Maahanmuuttajien elämää Suomessa*. Helsinki: Tilastokeskus, 83-109.

TEM 2012a. *Nuorten yhteiskuntatakuu 2013*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

TEM 2012b. *TE-toimiston uudistettu palvelumalli*. Saatavilla. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/aikuiskoulutus_ja_vapaa_sivistystyoe/elinikaisenoppimisenneuvosto/liitteet/TEtoimiston_uudistettu_palvelumalli.pdf>. Luettu 18.5.2015.

TEM 2013. *Täydennys työ- ja elinkeinoministeriön linjauksiin nuorisotakuun toteuttamisesta TE-hallinnossa*. Saatavilla: <<http://www.finlex.fi>>. Luettu 9.6.2015.

TEM 2015. *Työllisyyskatsaus 4/2015*. Saatavilla: <<http://www.tem.fi>>. Luettu 9.6.2015.

THL 2015. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet.

Tilastokeskus 2015. *Työvoimatutkimus*. Saatavilla: <www.stat.fi>. Luettu 9.6.2015.

Tyni, M. 2012. *Yritysten kokemuksia Kalevan Duunita mut! –kampanjasta*. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu.

Törrönen, M. & Vornanen, R. 2002. Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisten korostamana syrjäytymisenä. *Huono-osaisuus* 4/2002.

Uitto, T. 2013. *Starttipajassa treenataan arkea*. Saatavilla: <<http://www.turkulainen.fi/artikkeli/218930-starttipajassa-treenataan-arkea>>. Luettu 18.5.2015.

Varsinais-Suomen liitto 2014, *Näkökulmia nuorisotyöttömyyteen, tietoisku 8.8.2014*. Saatavilla: <<http://www.varsinais-suomi.fi>>. Luettu 1.4..2015

Vartia, M. & Bergbom, B. 2007. Yhteisöllinen kiusaaminen ja asiakkaiden kohdistama epäasiallinen kohtelu. Teoksessa Vartia, M. & Bergbom, B. & Giorgiani, T. & Rintala-Rasmus, A. & Riala, R. & Salminen, S. (toim.) *Monikulttuurisuus työn arjessa*. Helsinki: Työterveyslaitos, 125-138.

Wanberg, C. R. 2012. The individual experience of unemployment. *Annual review of psychology*, 63, 369-396.

Ylikännö, M. & Jolkkonen, R. Nuorten työllistyminen. Teoksessa Kokko, R-L. & Nenonen, T. & Martelin, T. & Koskinen, S. (toim.) *Työllisyys, terveys ja hyvinvointi – Paltamon työllistämismallin vaikutusten arviointitutkimus 2009-2013. Hankkeen loppuraportti*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 167-175.

Ylikännö, M. & Kehusmaa, S. (toim.) *Muuttuva Salo. Kyselytutkimus äkillisen rakennemuutoksen alueen asukkaiden hyvinvoinnista. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 94/2015*. Helsinki: Kela.

Ågren, S. 2014. Huutaako nuorisotakuun taustalla pelon kulttuuri? Teoksessa Gretscher, A. & Paakkunainen K. & Souto, A-M. & Suurpää. L. (toim.) *Nuorisotakuu ja politiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 56-62.

Asiakirjat:

Hallituksen esitys 1/2010 (HE 1/2010 vp), Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi nuorisolain sekä opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 164/2014 (HE 164/2014 vp), Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Lait:

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 916/2012.

Laki nuorisolain muuttamisesta 693/2010.

Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta 1369/2014.

Nuorisolaki 72/2006.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.

Internet-sivut:

<http://www.mol.fi>

<http://www.salo.fi>

<http://www.turku.fi>